

A CIGÁNY NEM SZITOKSZÓ
Roma érzékenyítő projekt alsó tagozaton

GYPSY IS NOT A DEGRATORY WORD
Roma awareness project in primary school

Készítette: **Árok-Vörös Ildikó**
Gyermekkultúra Mesterszak
levelező tagozat

Tárnoky Kata
Gyermekkultúra Mesterszak
levelező tagozat

Témavezető: Dr. Belovári Anita, adjunktus

OTDK szekció: Tanulás- és Tanításmódszertani- Tudástechnológiai Szekció

Kaposvár
Lezárás dátuma: 2024. december

Tartalom

1. Bevezető.....	3
1.1. Kutatási kérdések	4
1.2. Vizsgálati anyag és módszerek	4
2. Az érzékenyítő témahét elméleti háttere	6
2.1. Romák helyzete.....	6
2.1.1. Magyarországon	6
2.1.2. Roma gyermekek az oktatásban	8
2.2. Elfogadás.....	10
2.2.1. Elfogadás az iskolában.....	10
2.3. Érzékenyítés.....	11
2.4. Fejlesztő biblioterápia	12
3. Az érzékenyítő témahét a gyakorlatban	15
3.1. Általános információk	15
3.1.1. A programon résztvett csoport összetétele.....	15
3.1.2. A tematikus hét időbeli és térbeli elhelyezése.....	15
3.1.3. A tematikus hét általános leírása	15
3.2. Tervezés/előkészület	16
3.3. A témahét részletes bemutatása	16
3.3.1. Hétfő.....	17
3.3.1.1.Terv.....	17
3.3.1.2.Megvalósulás.....	18
3.3.2.Kedd	20
3.3.2.1. Terv.....	20
3.3.2.2. Megvalósulás.....	21
3.3.3. Szerda	21
3.3.3.1. Terv.....	21
2.3.3.2.Megvalósulás.....	22

3.3.4. Csütörtök.....	23
3.3.4.1. Terv.....	23
3.3.4.2. Megvalósulás.....	23
3.3.5. Péntek	24
3.3.5.1. Terv.....	24
3.3.5.2. Megvalósulás.....	25
3.3.6. Folyamatos programelemek	26
3.4. Kimeneti és bemeneti felmérés leírása	27
3.4.1. Fejlesztő biblioterápiás felmérés	27
3.4.2. Cigányságról alkotott kép felmérése.....	30
4. Tapasztalatok.....	32
4.1. Nehézségek, félelmek a tervezés során	32
4.2. Témahét folyamán tapasztaltak.....	33
4.2.1. Pozitív tapasztalatok	34
4.2.2. Negatív tapasztalat.....	35
4.2.3. Rövidtávú következmények	35
5. Összegzés	37
Irodalom.....	39
Mellékletekhez felhasznált irodalom	40
Mellékletek.....	42
1. melléklet – Interjú kérdések.....	42
2. melléklet – Forгатókönyv	48
Érzékenyítő témahét a sokszínűségről.....	48
<i>A stáblista összeállítása.....</i>	50
3. melléklet - Fejlesztő biblioterápiás foglalkozástervezet.....	51
4. melléklet – Érzékenyítő témahét a sokszínűségről – könyvlista.....	64
5. melléklet – Fejlesztő biblioterápiás felmérés.....	66
6. melléklet – Válogatás a témahét folyamán készült képekből	68
7. melléklet - Nyilatkozatok a mesterséges intelligencia alkalmazás/program használatáról	73

1. Bevezető

„Az 1971-ben London mellett megtartott I. Cigány Világkongresszus résztvevői hozták azt a határozatot, miszerint a „roma” önmegjelölést fogják használni – a pejoratívnak értékelt „cigány” (gipsy, Zigeuner stb.) megnevezés helyett.” (Sz.n., 2013) Nézőpontunk szerint a cigány nem szitokszó, mert „ha azt szépen mondjuk, ha abban nincs semmi pejoratív attitűd, lekicsinylés sértegetés” (Fleck, Szuhay, 2013, p. 11) akkor mondhatjuk.

Az egész témahét kiváltó oka az volt, hogy egy gyermek száját az alábbi mondat hagyta el napközi idején: „Anya azt mondta, a cigányok buták és verekednek!” Ezt hallva nem lehetett elmenni a történések mellett. A gyerekekkel leültünk beszélgetni. Itt tudatosult, hogy a gyerekek egyáltalán nem tudták beazonosítani az osztálytársaikról, hogy ki roma származású, csupán a tulajdonságaik és cselekedeteik alapján hozták meg a döntést. Ami még érdekesebb volt, hogy sok gyermek magáról sem tudta, hogy származását tekintve van-e a családban cigány vagy sem. Ekkor fogant meg az ötlet, hogy erre a témára érdemes lenne egy délutáni napközit rászánni, amit a későbbiekben egy konzultáció keretében közösen témahétté alakítottunk.

A program az Érzékenyítő témahét a sokszínűségről nevet kapta. A kezdeti terveken nagymértékben finomítani kellett. Eredetileg teljesen a cigányság köré építettük volna a foglalkozásokat, de több olyan jellegű visszajelzést kaptunk, aminek következtében változtatnunk kellett az eredeti felálláson. Többen úgy vélték, ez egy nagyon érzékeny téma, amit nehezen, vagy egyáltalán nem tudnak elképzelni az iskolában, mivel a témával kapcsolatban sok az előítélet és negatívum. Pontosan ez a típusú gondolkodás indította el bennünk az ötletet, hogy már a kisebbeknél meg lehetne alapozni az előítéletek és elfogadás közti kapcsolatot, amivel egy új látásmódot kaphatnak, és ez a későbbiekben a hasznukra, előnyükre válhat.

Adott volt a cél, hogy az előítéleteket kellene csökkenteni és az elfogadást erősíteni, mégpedig egymás megismerésével, amely természetesen hangsúlyosan foglalja magában a cigányság megismerését is. A cigányság helyzetével foglalkozó kutatók szerint fontos a cigányság „láthatóvá” tétele. „A cigányság mint kultúrateremtő népcsoport iskolai megjelenítésére számottevő igény mutatkozik. Kiemelkedően fontos, hogy a cigányság az iskolákban is vállalhassa ezt. Ez a feladat nem hárulhat csupán azokra az iskolákra, ahol nagyobb számban tanulnak cigány tanulók. Mindenhol lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a cigány kultúra

bemutatkozzék” (Forray-Hegedűs T., 2001). Az osztályban észlelt, érzékelt, tolerancia-problémákra reagálva kezdődött el a tervezés folyamata, olyan témahét és azon belül olyan programelemek kidolgozása, melyek alapvetően a gyermekek igényeit, jellemzőit, életkori sajátosságait, képességeiket és terhelhetőségüket tartotta szem előtt. Azt is fontosnak tartottuk, hogy bár egy osztálynyi gyermek körében felmerült probléma a kiindulási pont, ezt mégsem lehet elválasztani a tágabb környezetük (iskolai, otthoni, lakókörnyezeti) és az egész, társadalmi helyzettől, a cigányság és akár más kisebbség, a mássághoz való viszonyulás jelenlegi helyzetétől, a társadalom által közvetített viszonyulásmódtól.

A témahét koncepciója a fejlesztő biblioterápiás foglalkozásokon alapul, a témahét első napján tartott fejlesztő irodalomterápiás foglalkozás hivatott a gyermekek motivációs előkészítésére, a téma és témahét iránti érdeklődés felkeltésére. Ez kiegészül játékos és kézműves, élménypedagógiai elemekkel. A témahét elején a sokszínűségről esik szó, a sokszínűség iránti toleranciáról, ezt követően tudatosan szűkítjük a kört egészen addig, amíg el nem érünk a cigányság kérdésköréig. Itt kitérünk a gasztronómiára, foglalkozásokra, a művészetekre (zene, tánc, képzőművészet, előadó művészet, irodalom), és kiemelten a cigány és nem cigány közti közös pontokra.

1.1. Kutatási kérdések

A kutatás célja, hogy a következő kutatói kérdésekre választ kapjunk:

Alkalmas lehet-e egy, a sokszínűséggel foglalkozó tematikus hét arra, hogy a gyermekek cigánysággal kapcsolatos meglévő tapasztalataikat és viszonyulását pozitív irányba modifikálja?

A témahét következtében a gyermekeknél mekkora mértékben változik a sokszínűség iránti tolerancia?

Milyen, a roma gyermekek integrációját segítő, oktatást kiegészítő lehetőségek találhatóak Magyarországon?

Mérhető-e egy fejlesztő biblioterápiás foglalkozás eredménye, van-e erre alkalmas mérőeszköz?

1.2. Vizsgálati anyag és módszerek

A dolgozat egy érzékenyítő projekt bemutatására irányul. Egyéb felhasznált kutatói módszerek: szekunder szakirodalmak elemzése, integrálása, valamint interjú készítése.

Az interjúk céltudatosan készültek cigánysággal kapcsolatban lévő, valamint pedagógiában jártas személyekkel, személyes és online formában.

A projekt előzetes felméréssel indult és a tematikus hét utolsó napján elvégzett kimeneti felméréssel zárult.

2. Az érzékenyítő témahét elméleti háttere

2.1. Romák helyzete

A romák Európa szerte szétszórva élnek a kontinensen. Helyzetük egyedi, hiszen ahelyett, hogy önálló országot alapítva élnének együttesen, ők jelenleg diaszpórákban élnek Európa országaiban. A roma népesség szociális-gazdasági helyzetének javítása és gyermekeik iskoláztatásának megoldása, mind máig komoly kihívást jelent Európa szerte. (Torgyik, 2005)

2.1.1. Magyarországon

Hazánkban a cigányságot három nagy csoportba sorolhatjuk: romungrók, beáscigányok és oláh-cigányok (Torgyik, 2005). A többségi társadalom, jellemzően információhiány miatt, gyakran feltételezi, hogy a cigányság homogén etnikai csoport, akik saját hagyományvilággal, nyelvvel, életmóddal rendelkeznek, manapság a többségük mégis a magyar nyelvet tekinti anyanyelvének, etnikai-kulturális sajátosságaik – ahogy a 21. sz.-ban a magyar népességnél is tapasztalható – erősen halványulnak, és köszönhetően fent említett csoportjaiknak, nem is egységesek.

A roma népesség nem csupán kulturálisan, de életvitelét tekintve is megosztott, azonosulásuk a többségi társadalmi normákkal sokféle. A kívülálló számára a meghatározó pont a viszonyulásuk a lehetséges beilleszkedéshez: „A roma közösség két pólusra szakadt. Közel fele beilleszkedett a közösségünkbe, szorgalmasan dolgoznak, igényesen nevelik gyermekeiket. Velük nincs sem viselkedési, sem tanulási probléma. A másik réteg életviteli szokásai messze elmaradnak az elvárhatótól a rengeteg segítség ellenére.” - Hermann-né Rattinger Mária, polgármester, óraadó tanár. A felmerülő kérdés itt természetesen az lehet, hogy mi az „elvárható”.

A többségi társadalomhoz való illeszkedés nem „elvárható” mértéke az előítéletesség egyik kiváltó oka. Az előítélet általánosítás, lehet pozitív vagy negatív töltetű, de esetünkben az előbbi a meghatározó. Az érzelmi elutasítástól tettekben megnyilvánuló magatartásig terjedhet. (Tauber, 1997). A cigányokról alkotott előítéletek egy részének alapjául szolgál a gyakori aluliskolázottság is. Ennek hátterében megtalálható többek közt a szociálisan hátrányos helyzetben élő sokgyermekes családok, az előítéletes társadalmi környezet, a nyelvi hátrányok valamint a más kultúrából érkező tanulók nevelésére, oktatására felkészületlen iskolák. (Torgyik, 2005). Kende Ágnes megfogalmazása szerint két párhuzamosan működő jelenség okozza a roma gyerekek iskolai kudarcait. Az egyik az oktatási rendszer

alkalmassága/alkalmatlansága társadalmi helyzetük kompenzálására, a másik pedig maga a társadalmi viszonyulás feléjük (Kende, 2020). Az tanulási sikertelenség oka tehát az előítéletesség, eredménye pedig újabb előítéletek születése. A legnagyobb akadály a sikeres ellensúly előtt, az oktatásban szereplők előítéletes volta.

Az oktatás szereplői, akik jellemzően gyakran kerülnek kapcsolatba cigány gyerekekkel, általában markáns véleményt alkotnak a roma kisebbségről. Úgy a többségi társadalomhoz tartozó szülők, mint a tanárok egy jelentős részének az a meglátása, hogy a cigányok problémás, konfliktusos csoport, akiknek várható iskolai előmenetelét és a többségi gyerekekre gyakorolt hatását negatívan ítélik meg (Alcalde, 2008). „Nincs előttük minta, nincs követendő példa. Talán a tanodában láthatnak példát, hogy van valahol olyan cigány ember, aki el tud jutni odáig. Visszahúzzák egymást, nem érték a tanulás. Egyszerűbbnek, rövidebb útnak látják, hogy kézzel, verekedéssel, cselekedettel oldják meg a problémákat.” – Hevérné Kanyó Andrea, mesterpedagógus. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy nekünk, pedagógusoknak nagy felelősségünk van az iskolai mentális környezet alakításában. Ahogy programunk kiindulópontja is bizonyítja: a roma gyerekeknek gyakran kell előítéletes kortárs környezetbe beilleszkednie, amelyben a tanítók-tanárok gyakran nem partnerek, noha a pedagógus hozzáállása egyértelműen befolyásolja a cigány-nem cigány gyerekek viszonyának alakulását (Laskó, 2001). A társadalmi előítéleteket a kortárs gyermekekből álló közvetlen környezet nem maga alakítja, hanem készen kapja a társadalomtól (Heller, 1971), „Az előítéletek és sztereotípiák nemzedékről nemzedékre öröklődnek. Nemcsak a társadalom felszínén léteznek, hanem az egyes személyek világképének részévé is válnak. A gyermeket élete első pillanatáról kezdve egy meghatározott látásmód szerint nevelik... Így a gyerek tudatlanul magáévá teszi a valóságérzékelés ezen sémáit, és ennek megfelelő viselkedést alakít ki a valósággal szemben” (Alcalde, 2008. p. 115.). A gyermekek össztársadalmi szocializációjára azonban pedagógusként kevés a ráhatásunk, ott kell aktív szerepet vállalnunk, ahol az lehetséges: az iskolában.

A pedagógusnak nem csak azt kell elérnie, hogy a többségi társadalomból származó gyermekek elfogadják kisebbségi társaikat, hanem azt is, hogy a cigány gyermekek identitása egészségesen fejlődhessen, megerősödhessenek a környező társadalom elítélő normatív megítéléseivel szemben. „A sztereotípiá-szorongás tehát egy olyan önmagát beteljesítő jóslat, ami például a roma gyerekek gyenge iskolai teljesítményében ölthet testet. Aki a sztereotípiá torzító lencséjén keresztül látja magát, teljesítményével igazolni is fogja a sztereotípiá létjogosultságát” – állítja Neményi Mária, kutatásainak bevezetőjében (Neményi, 2007. p. 86).

Az iskola feladata, hogy „kulturális demokráciát” valósítson meg, melynek része a kisebbségi kultúra megbecsülése, annak elismerése, azaz az egyenlőség, igazságosság, emberi méltóság tiszteletben tartása (Forray-Hegedűs T., 1990). Programunk lebonyolításakor ezek az elvek lebegtek a szemünk előtt.

Az iskolai kudarcok, a gyermekkorban megtapasztalt hátrányos megkülönböztetés hatása a későbbi életút során felbecsülhetetlen. Az iskolai sikertelenség a későbbiekben a munka világára is hatással van, de nem ez az egyetlen nehezítő körülmény. Amennyiben a munkakör betöltéséhez megfelelő szakképzettséget birtokol a következő hátráltató tényező a munkaerőpiaci diszkrimináció. Gyakorta a lakhatás és lakóhelyi körülmények is nehézséget jelentenek a munka világában történő elhelyezkedésben. Ez a probléma sokrétű és összetett, melyben az évek során ugyan fejlődés történt, egyelőre mégsem mondhatjuk, hogy a helyzet megoldódni látszik. (Torgyik, 2005) Az oktatás okozta előítéletek tehát nem csupán a gyermek, hanem a későbbi felnőtt életútját is döntően befolyásolja, ugyanakkor újabb előítéletek képződésének ideális terepe.

„Hát inkább hátrány éreztem többnyire. Voltak olyan esetek, hogy előnyt éreztem a származásom miatt, de legtöbb esetben inkább hátrányt éreztem. Van, aki ránézésre meglát és azt mondja ú, cigány és úgy viselkedik és úgy is ítél, de a történetnek a többsége az általában, ha megismer, vagy szán rám annyi időt, hogy kicsit beszélgessünk, akkor igen más lesz a véleménye, de nem minden esetben.” – Komjáti Zoltán roma nemzetiségű falugondnok

2.1.2. Roma gyermekek az oktatásban

A korábban leírtakban már szó esett arról, hogy a cigányság körében gyakori az aluliskolázottság. Ez a probléma már hosszú ideje jelen van a társadalomban. A gyermekek körében sokszor előforduló gondot jelent a korai iskola elhagyás, lemorzsolódás, melynek oka igen összetett. Alapjául szolgál a tanulók családi és szociális helyzete (megélhetési gondok, lakhatási körülmények, tanuláshoz szükséges nyugodt/taneszközökkel ellátott környezet hiánya, eltérő kultúra és életmód, életfeltételek hiányossága, megfelelő táplálék, ruházat), az intézmények felkészületlensége a más környezetből, más kultúrákból érkező tanulók tekintetében, a társadalmi kirekesztettség, ellenszenves hozzáállás valamint az elfogadás és megértés nagymértékű hiánya, mely mögött a meg nem ismerés állhat.

Szomorú tény, hogy nagyon sok esetben jelen van az oktatás folyamatában a szegregáció. Beszélhetünk itt a roma gyermekek iskolából történő kiutasításáról, speciális iskolákba történő besorolásáról, az osztályon belüli elhelyezésről vagy a fejlesztés címszó alatt történő

osztályszintű oktatásból való kivételről és kiscsoportos foglalkoztatásról. Ez utóbbi nem egyenértékű a felzárkóztatás érdekében történő fejlesztéssel. Sajnos a jó cél érdekében végrehajtott kisebb létszámú foglalkoztatás mellett előfordul az is, hogy a nehezebben tanuló gyermekeket azért viszik el az osztályközösségből, hogy ne legyen velük probléma a tanóra alatt, ne hátráltassák a többi tanuló munkáját. Bár ez idő alatt ők is oktatáson vesznek részt, nem mindegy, hogy milyen indíttatásból történik ez a folyamat.

Gyakori eset, hogy a roma nemzetiségű tanulók nem az értelmi képességük tükrében kerülnek speciális osztályba vagy iskolába. Ez esetben a pedagógusok elutasító hozzáállása, az adott tanuló magatartási problémái, a diszkrimináció és az iskolában megélt kudarcélmények állhatnak a háttérben, melyek mindegyike hátráltatja a beilleszkedés folyamatát. (Torgyik, 2005)

„Úgy vélem, hogy olyan ember, aki utálja, vagy kicsit is rasszizmust kelt benne, ha meghallja azt a szót, hogy cigány, akkor ő ne legyen pedagógus. Volt sajnos olyan ismerősöm, akinek azt mondta az egyik kollégája, hogy minek küzd azért, hogy ezek a gyerekek menjenek el versenyre, hiszen belőlük úgysem lesz semmi csak szakmunkás vagy szakközépbe fog tudni menni és gyerekeket fog szülni. Úgy gondolom, aki kicsit sem érti meg, hogy a cigányok milyen hagyományt és szokást képviselnek, vagy milyen kultúrát visznek tovább, az úgy gondolom, nem érdemli meg, hogy cigány gyerekeket tanítson.” – Rinkóciné Nyögéri Henrietta óraadó, táncoktató (saját interjú)

„Én hiszek az integrációban. Én inkább azt éltém meg, hogy a gyermeknek nem alakultak ki a kapcsolatteremtő képességei és piszkálódással szeretné felhívni magára a figyelmet. Szóval én inkább ezt a piszkálódást, amikor fáradt, amikor rosszabb passzban van. Ez a természetéből adódik, de ha nincs előtte jó példa, honnan lenne bármilyen. A nagyobb probléma még mindig a pedagógusok között az ellenállás. Az a gyerek, akivel kicsit többet kell foglalkozni, akinek a szüleivel szorosabb kapcsolatot kell tartani, ő probléma. Gondolom, ezeknek a pedagógusoknak van negatív élményük.” – Hevérté Kanyó Andrea mesterpedagógus (saját interjú)

Az iskolai környezetbe történő beilleszkedés során, roma származású gyermekeknek szembe kell nézniük egy elutasítással övezett környezettel, mely három irányból érheti őket: tanulói, pedagógusi és szülői. Ez önmagában is nehézséget okoz egy gyermek életében. Sajnos társadalmunkban erősen jelen van az elutasítás és a sztereotípiák tényként kezelése, mely nem könnyíti meg a helyzetet az ilyen jellegű gyermekek és családjaik számára.

2.2. Elfogadás

A sokszínűség, más néven diverzitás fogalma azt jelenti, hogy nem homogén csoportokból állunk, áll a világ, hanem minél vegyesebb, különbözőbb egyének alkotják. Teljesen egyetértünk azzal, valljuk, hogy „A társadalmi diverzitás, akárcsak a környezeti diverzitás, elengedhetetlen a harmonikus és jól működő közösségek kialakításához és fenntartásához. Ez leginkább vonatkozik az etnika, vallási, nemi sokszínűségre.” (Deli, 2018, p. 164)

A kulturális sokszínűség keretében eltérő hagyományvilággal, szokásrendszerrel rendelkezünk. Más életmódot élünk, máshogy öltözködünk, más a külső megjelenésünk és a belső értékrendünk is eltérő lehet köszönhetően a szocializációs folyamatnak, melyben felnőttünk. Mindennek ellenére, együtt élünk társainkkal. Ahhoz, hogy ez az együttélés eredményes legyen, meg kell tanulnunk elfogadni a másikat. Ez nem azt jelenti, hogy mindennel egyet kell érteni és fenntartások nélkül elfogadni, hanem azt, hogy megpróbálom megismerni, ezáltal megérteni azokat az értékeket, azt a nézetet, melyet a másik fél képvisel. (Bencéné Fekete, 2018)

2.2.1. Elfogadás az iskolában

„Az iskola kicsinyített társadalom, a társadalmi folyamatok előbb-utóbb leképeződnek az oktatási rendszerben is. Az iskola nem önmagában létezik, hanem a szociális környezettől körülvéve, annak hatásait rezonálja, érzékeli. A társadalmi, gazdasági, politikai változások nem hagyják figyelmen kívül az iskolarendszert sem.” (Torgyik, 2009, p. 31)

Az intézményen belüli nevelés másodlagos, hiszen elsődlegesen a család joga és feladata a gyermek nevelése, az iskolában a pedagógusok a családi értékeket szem előtt tartva és azokat erősítve tudnak részt venni a gyermek nevelésének folyamatában. Ahhoz, hogy az előbb leírtak megfelelően megvalósuljanak, ki kell alakítani egy kommunikációs csatornát a pedagógus és a szülők között, ahol jó partneri viszony létesülhet, ezzel segítve a közös cél elérését és a gyermek jóllétét, optimális fejlődését. (Bencéné Fekete, 2018)

Az oktatás eredményessége nagyban múlik a közösségtől. Az elfogadás egyik alap eleme, a megfelelő légkör kialakítása, mely alatt a közösség szeretetteljes békés együttélése értendő. Amennyiben ez már a kezdetektől fogva kivitelezhető, sokkal hatékonyabb együttműködés várható, mely nagyban hozzájárul a tanulmányok sikerességéhez. Sajnos, egy csoportban, társaságban gyakran jelen van az előítélet, a meg nem értés vagy akár az érdektelenség. Véleményem szerint ez nagyban köszönhető az ismeretlen tényezőjének, vagyis az ismeretek

hiányának, mely segít közelebb kerülni, s ez által jobban, mélyebben megérteni a másik felet. (Bencéné Fekete, 2018)

2.3. Érzékenyítés

Az érzékenyítés az érzékenység fejlesztésére szolgál, olyan technikákat, módszereket, gyakorlatokat jelent, melyek célja alapvetően az elfogadás, azoknak az embereknek az elfogadása, akik különböznek az átlagostól, a többségtől. „A más, a különböző állapot, illetve helyzet elfogadására történő nevelést jelenti, és mint ilyen az oktató-nevelő munka részét képezi.” (Radvai, 2023, p. 3) Egy toleráns társadalomban nem volna szükség érzékenyítésre, hiszen már eleve abban a tudatban nevelkedne és élne mindenki, hogy az emberek egyformák. Ahol érzékenyítésről, mint feladatról beszélünk, ott az elfogadás, tolerancia sérült, a valamilyen szempontból kisebbséghez tartozókhöz a többség negatívan viszonyul, ellenséges, elítélő, elutasító, esetleg agresszív. Az érzékenyítés során nem csak az ismeretek átadása a cél, hanem ezek birtokában magának a viszonyulásnak, attitűdnek a pozitív irányú változása, a nyitottság és az elfogadás irányába történő elmozdulás. Az előítéletekkel szembeszállni hiteles információkkal lehetséges, nyíltan, a valódi értékeket, hagyományt, életet megismertetve, így jutva el az érzékenyítéshez és végül az elfogadáshoz.

Érzékenyítésről nem gondolkodhatunk érzékeny téma nélkül. Ezek azok, amelyekről nem, vagy nem könnyen, vagy nem nyilvánosan beszélünk; melyek megvitatása, sokszor akár csak említése is kellemetlen, kényes, kínos, nemtetszést, indulatokat kiváltó. A 2021-es Euroguide Kézikönyv három kategóriába rendezi az érzékeny és társadalmilag megosztó témákat: társadalmi együttélés, társadalmi nemek, társadalmi ideológiák és vallás. A társadalmi együttélés kérdései a cigányellenesség, az antiszemitizmus, az idegenellenesség és a történelmi emlékezet, történelmi traumák. (sz.n., 2021) Láthatjuk, hogy a cigányellenességet is ide sorolják, és ezen a fogalmon azt értik, hogy „... a rasszizmus egyik speciális, romák, illetve románok vélt egyének és csoportok ellen megnyilvánuló formája. A kifejezés lényeges eleme a cigány szó használata, ez ugyanis inkább a többség által megalkotott jelentéstartalommal bír, és magában foglalja a cigánynak gondolt, ekként észlelt személyeket is.” (sz.n., 2021, p. 18)

Érzékenyítés a könyveken át is lehetséges; érzékenyítésre alkalmas módszer lehet a fejlesztő biblioterápia is; megismerhetők különböző emberek, szokásaik, életük, és megtalálhatóak a hasonlóságok is velük, melyek lehetővé teszik a kapcsolódást, azonosulást, és az elfogadáshoz remek kiindulópontok. Egyes társadalmilag érzékeny, megosztó kérdésekben ma már számos kifejezetten erre a célra íródott könyv létezik, de talán a természetesebb, véletlenül sem

didaktikus könyvek, ahol az alkotó érzi fontosnak, hogy az élet velejárójaként jelenjen meg a kényes, érzékeny téma művében, nem erőltetetten, de mégis megismerésre és kapcsolódásra alkalmas módon. Az irodalom tudást, ismereteket, hagyományt, művészetet, önismeretet, értékeket, emberi, társadalmi normákat, viselkedést közvetít. A jelen, valamint a korábbi korok normáit, értékeit, problémáit közvetíti egyéni, családi, társadalmi szinten, így az érzékeny témáit, arról alkotott véleményét, arra kínált megoldásait. A fejlesztő biblioterápia „A tudatosságot és a szociális érzékenységet növeli az által, hogy az egyén más helyzetébe tudja képzelni magát.” (Meggyesné, Mátésné, 2013)

2.4. Fejlesztő biblioterápia

A fejlesztő biblioterápia a biblioterapeuta által célirányosan válogatott szövegek felhasználásával, előre megtervezett aktív, interaktív elmélyülést segítő tevékenységek és beszélgetések alkotta foglalkozás, mely során útmutatása mellett az olvasó megkeresheti és megtalálhatja önmagában a művet, egészet, részletet, a kapcsolódási pontokat, ami segítheti az önismeretben, a fejlődésben, saját élethelyzetének, a problémáinak és azok lehetséges megoldási mintáinak felismerésében, miközben élményeket, tapasztalatokat szerez biztonságos környezetben. „A biblioterápia tudatosan megtervezett és irányított folyamat speciálisan kitűzött cél érdekében, válogatott irodalmi anyagok olvastatása és megbeszélése révén” (Bartos, 1989). A foglalkozások terápiás jellege azt jelenti, hogy mind a szöveg kiválasztása, mind a feldolgozása, annak segítése teljesen tudatosan alakított, irányított, a céloknak, fejlesztő hatásoknak elérése érdekében, az adott csoporthoz/egyénhez igazodva. „Vértess László szerint a biblioterápia lényege: „gyógyítani a könyvek visszhangjával, megkeresni és megtalálni a betegben a művet, egészet, részletet, mindazt, ami lelkéhez ragadt, ami üdítő varázserővel segíti testi-lelki fájdalmak leküzdésében” (Gulyás, 2015). A kiválasztott szöveg interaktív és csoportos feldolgozása történik, közösen, ahol a biblioterapeuta szerepe elsősorban a segítség; a megértés, a kapcsolódás, valamint az irányítás, hogy a beszélgetés iránya, mélysége, a szabályok betartása által a biztonságos, bizalmi légkör biztosított legyen. Célja lehet az önismeret, az érzelmi katarzis, a másokhoz való viszonyulás változása, mindennapi problémák megoldása, a társas kapcsolatok létrehozása, információforrás lehet különböző témákban, és természetesen szórakoztat. (Doll, Doll, 2011)

A foglalkozás során nagyon fontos nem csak a beszélgetés, hanem az egyéb, előre tervezett tevékenységek alkalmazása is, mint például a kreatív írás, rajzolás, drámajáték és egyéb terápiás

eszközök, annak ellenére, hogy alapvetően a biblioterápia passzív művészetterápia. Az aktív elemek beiktatásával, felhasználásával a szöveg és annak feldolgozása sokkal könnyebb, és hatása, az élmény is maradandóbb. Gyermeknél pedig elengedhetetlen ez a fajta komplex módszer.

Létezik vajon gyerekeknek szóló érzékenyítő fejlesztő biblioterápia? A gyerekek és az érzékeny témák viszonya leginkább azon múlik, hogyan kapnak választ a kényes témákkal kapcsolatos kérdéseikre, mert alapvetően számukra nincs kínos, érzékeny téma, viszonyulásukat a környezetük reakciója határozza meg. Csukás István örökérvényű gondolata szerint „a gyerekeknek ugyanúgy kell írni, mint a felnőtteknek, csak jobban” (Csukás, 2016). Szerintünk úgy is kell velük beszélni, csak még őszintebben. Őszinteség, nyíltság, előítéletektől mentesen, gyermek, illetve kamasz nyelven, az ő világukban játszódva, még az érzékeny témákban is, talán csak ennyi a recept. A fejlesztő biblioterápiában is, melyre minden gyerek (ahogyan minden felnőtt is) alkalmas, bár mindenképpen figyelni kell arra, hogy milyen problémákkal, életkori, élethelyzetből adódó sajátosságokkal rendelkeznek a résztvevők, és hogy a foglalkozás közben, majd azt követően milyen felnőtt, foglalkozásvezető segítsége, iránymutatása szükséges. A gyerekeknek tervezett foglalkozások esetében az általános, 8-9 éves korosztály életkori sajátosságait figyelembe kell venni, mint a figyelem, koncentráció, fegyelem, magatartás, szókincs, az, hogy a valóság már nagyobb szerepet tölt be életükben, a közösséghez tartozás, alkalmazkodás, a gondolkodás változása, a kötelesség- és feladattudat. A túlzott aktivitás, nyugtalanság, mozgás a kisiskoláskor időszakában még gyakori. Ebben az életkorban a játék helyére belép a tanulás, az iskola, és az iskolai szabályoknak való megfelelés, a teljesítmény, és a hozzá kapcsolódó elvárások, megfelelés, siker és kudarc. Mindeközben életük, a mai digitális, örült sebességgel zajló és változó világ ingergazdag, eseménydús, csend és megállás nem igazán van benne. A csoportban való működés, társas kapcsolatok, családi, életkorból adódó problémák, olvasási képességek, szövegértés, olvasói szokások, könyvekhez, irodalomhoz való viszonyulás szintén figyelembevételt érdemel a foglalkozások tervezésénél. Ez utóbbi azért is fontos, mert a fejlesztő biblioterápia általános jótékony hatásai mellett óriási szerepet tölt be az olvasóvá nevelésben is.

Gyermeknél nagyon fontos az ismétlődés és a visszacsatolás, ezért minden gyerekeknek tartott biblioterápiás foglalkozás ugyanúgy kezdődik; egy varázskötél segítségével varázskört hozunk létre közösen, miközben Kiss Ottó Végtelen című versének első versszakát ismétljük. A körön belül helyezkedünk el, mert itt zajlik a foglalkozás, minden, ami bent van, bent marad, és senki nem lépheti át kívülről a varázskört. Ez segíti a varázslat megteremtését, a megérkezést,

a figyelem foglalkozásra irányítását, és nem mellesleg a foglalkozás során is határt szab, biztonságot ad. A szövegválasztásnál elsődleges szempont, hogy érthető, kedves története legyen, olyan szereplőkkel, akikkel azonosulni lehet, illeszkedjen a témához, a gyerekek életkorához, nyelvezetében, terjedelmében emészthető és befogadható legyen. Nagyon fontos gyermekek esetében a könyv illusztrációja is, a hossza, az időkeretekhez való illeszkedés érdekében elengedhetetlen volt, hogy ne legyen túl hosszú.

„... a biblioterápia egyik célja az, hogy megértesse a gyerekekkel és serdülőkkel a problémák mibenlétét, segítsen nekik szembenézni velük, és hogy a közvetlen jelenben csökkentse az általuk okozott distresszt. A biblioterápia egy másik célja annak megakadályozása, hogy a problémák egy későbbi fejlődési szakaszban tovább éljenek, egy olyan szakaszban, amelyre egyébként már nem lennének jellemzőek.” (Doll, Doll, 2011, p. 46-47) És még egy nagyon fontos cél, az érdeklődés felkeltése az olvasás és a könyvek iránt, igényes, és igényesen illusztrált, esztétikai nevelést szolgáló, tehát irodalmi és esztétikai szempontból is értékes mese, vers megismerése.

Maga a foglalkozás – ahogyan a foglalkozástervezetekben látszik, különböző szakaszokból áll, előre megtervezett, felépítése adott.

3. Az érzékenyítő témahét a gyakorlatban

3.1. Általános információk

3.1.1. A programon résztvett csoport összetétele

Az osztály, a célcsoport 7-8 éves gyermekekből áll. Az osztálylétszám 24 fő, ugyanakkor a programon résztvevők száma napról napra változott a hiányzások miatt. A közösséget tizenhárom lány- és tizenegy fiúgyermek alkotja, közülük többen roma származásúak, néhányan szegregált környezetben élnek.

3.1.2. A tematikus hét időbeli és térbeli elhelyezése

A tematikus hetet a tanítás utolsó előtti hetére időzítettük, azaz 2024.06.10-től 2024.06.14-ig tartó időszakra, mikor a tanulásra már kevesebb hangsúly esik. Hétfőtől péntekig minden délután, napközi időben 14 órától 15.30-ig valósultak meg a foglalkozások, amit az uzsonna és rendrakás követett. Helyileg minden programot az adott intézményben, a gyermekek saját osztálytermében tartottunk. Amikor a csoportot bontani kellett, az osztály egyik része a tanteremben maradt a foglalkozáson, míg a másik fele az udvarra ment.

3.1.3. A tematikus hét általános leírása

Az Érzékenyítő témahét a sokszínűségről tematikus hét egy általános iskolás, második osztályos gyermekek számára készített érzékenyítő hét, melynek keretében első sorban a Magyarországon élő nemzetiségekkel, kiemelten a cigánysággal foglalkozunk, de a feladatok közt megtalálhatóak más nemzetek jellemzői, hagyományai is.

A témahét megszervezésének és a foglalkozások lebonyolításának két fő szervezője volt: Árok-Vörös Ildikó fejlesztő biblioterapeuta és mentálhigiénés szakember, valamint Tárnoky Kata, tanító és a Szentandrassy István Egyetemi Roma Szakkollégium jelenlegi diákbizottsági tagja. Rajtuk, A szervezőkön kívül Rinkócziné Nyögéri Henrietta is közreműködött, valamint az előbb említett szakkollégium néhány hallgatója is részt vett a programot záró napon.

A témahét elsődleges célja, hogy a gyermekek nyissanak a sokszínűség iránti elfogadás és tolerancia felé. Továbbá mélyebb cél, hogy programban a témát folyamatosan szűkítve jussunk el a cigányság iránti érzékenyítéshez. A gyermekek játékos, kézműves, mozgásos és biblioterápiás foglalkozásokon keresztül ismerkednek meg a sokszínűség jelentésével és a különböző nemzetek egy-egy hagyományával, szokásával, értékével, kiemelten érintve a cigányság hagyományvilágát. A témahét célja és jellege nem tette lehetővé, hogy a tervezés és előkészítés szakaszában a gyermekeket bevonjuk a feladatokba, mivel fontosnak tartottuk, hogy

a sokszínűséggel, toleranciával kapcsolatos témára kizárólag az első napon kezdjenek a gyermekek ráhangolódni, ne kezdjenek el előtte maguktól téves információkat gyártani, másoktól kérdéseket, válaszokat gyűjteni. Fontos, hogy a foglalkozásokat úgy alakítottuk ki, hogy a gyermekek ne érzékeljék, hogy a foglalkozást tartó személyek mire fektetik a hangsúlyt. Ők a játékokon keresztül sajátíthatják el azt a tudást, ami számukra érdekes lehet.

A témahét keretében elsősorban az alábbi szociális készségek és attitűdök fejlesztésére helyezzük a hangsúlyt, mint például: együttérzés, tolerancia, sokféleség értékelése, a kulturális különbségek iránti fogékonyság, tisztelet, előítéletek leküzdése, megkülönböztetés-mentesség, elfogadás, de a foglalkozások jellegének köszönhetően sokkal több fejlesztendő területet érintettünk. Ilyen többek közt az együttműködés, az önismeret, a problémamegoldás, a megértés, a kezdeményező képesség, az önálló és csoportos feladatmegoldás, az összpontosítás, a türelem, az odafigyelés...

Összefoglalva ez a témahét elsősorban az elfogadásra helyezi a hangsúlyt, de a különböző foglalkozás típusoknak köszönhetően ennél sokkal szélesebb körben fejleszti a gyermekek személyiségét és tudását.

3.2. Tervezés/előkészület

A tervezés során az információgyűjtés, környezet elemzés volt az első feladat ezt követte az időpont lebeszélése, egyeztetés az iskola vezetésével, az egyes programelemekhez szükséges kellékek, eszközök, anyagok beszerzése, az előzetes felmérés és a feladatok előkészítése, szemléltető anyag elkészítése, kapcsolatfelvétel az egyetemi roma szakkollégiummal, engedélykérés a képi- és hangfelvételek készítéséhez. Az előkészítés 2024. május végén kezdődött, mely magában foglalta a forgatókönyv megalkotását, azaz az egyes napokra tervezett programokat, és azok egymásra épülését, egymásra visszautalását, melyet a rendezvényt megelőző napokon részletesen átbeszéltük és véglegesítettük.

3.3. A témahét részletes bemutatása

A témahét napjai egymásra épülnek, ezzel szem előtt tartva a fokozatosság elvét. Kiemelten fontos volt számunkra, hogy a hét mely szakaszában térünk ki részletesebben a roma identitás kérdéskörére. Bár az ezt megelőző napok foglalkozásaiban, játékaiban is helyt kapott a cigányság, a megfelelő időzítésre várva tudatosan nem emeltük ki ezt a nemzetiséget. A

gyermekek minden nap hazavihettek valami kézzel fogható emléket, mely a feladatok tömör ismertetésével együtt megtalálható mellékletként csatolva.

3.3.1. Hétfő

3.3.1.1. Terv

A témahét első napja a téma megalapozásáról és az érdeklődés felkeltéséről szól. A tevékenységek párhuzamosan folynak eltérő helyszínen, az osztályt két részre osztjuk, ügyelve a csoportok összetételére. A gyermekek egy része fejlesztő biblioterápiás foglalkozáson vesz részt, míg ezzel egy időben a többiek élménypedagógiai játékok segítségével hangolódnak a témára.

A komplett egész fejlesztő biblioterápiás foglalkozás célja az érzékenyítő témahét nyitónapján a bevezetés, ráhangolás az egész hét témájára, amely az elfogadás, a sokszínűség, a másság, a tolerancia, azon belül is a cigányságra helyezve a hangsúlyt. Ezen a napon csak azt terveztük elérni, hogy különbözőek vagyunk, de mégis sok mindenben hasonlítunk, és elfogadásra vágyik mindenki, nem a külső alapján kell ítélni, véleményt mondani a másikról, hanem a belső értékek mentén. A felhasznált mű ehhez Finy Petra A Fehér Hercegnő és az Arany sárkány című meséje, illetve Eörsi István Katicabogaramról című verse. Finy Petra meséjében a történet csodás és emberi, az illusztráció gyönyörű, nagyon könnyen lehetett hozzá kellékeket választani, melyek segítik érzékeltetni és feldolgozni a mesét. A különlegesen fehér bőrű és ferde szemű, túl szép, túl más hercegkisasszony története elgondolkodtató, és éppen ezért kifejezetten alkalmas a biblioterápiás foglalkozásra.

Eörsi István Katicabogaram című verse nagyon egyszerű, kedves. Egyértelmű volt, hogy helye van ezen a témahéten, olyannyira, hogy az egész hetet és végig kell kísérje. A foglalkozás második részében terveztük a feldolgozását, hogy aztán a gyermekek magukkal vihessék, majd a következő napon ennek alapján készítsenek sokszínű, egyedi katicát papírból.

Az élménypedagógiai foglalkozás időkitöltő jellegű, míg az osztály egyik fele a témahetet megalapozó biblioterápiás foglalkozáson vesz részt, a másik csoportnak játékos foglalkozás keretében három közösen megoldandó feladatot kell végrehajtania, amelyben a közösség építése a cél és az, hogy a gyermekek képesek legyenek megbízni egymásban és összedolgozni a cél elérése érdekében.

3.3.1.2. Megvalósulás

A megvalósítás a terv szerinti időpontban és két csoportban történt. 2x11 fő vett részt a foglalkozásokon, az osztályban két hiányzó volt aznap. A csoportbontás vegyes csoportokat eredményezett, szándékosan fiúk és lányok, jobb és kevésbé jó tanulók, különböző magatartású gyermekek kerültek mindkét csoportba.

A biblioterápiás foglalkozáson a kellékek mind használatba kerültek, az időkeret tartható volt, a foglalkozás egészében a tervezet szerint meg tudott valósulni, de a két csoportot tekintve eltérő tapasztalatokkal.

A bemutatkozó kör neveket megismerő játéka elmaradt, ezt nyakba akasztott névtáblákkal oldottuk meg. A varázskötél segítségével a varázskör elkészítése sikeres volt, szerették, élvezték a gyerekek. A szabályok és keretek megbeszélése az első csoportban nagyon nehezen ment, egy-két gyerek viselkedése olyan zavaró volt a többiek számára, hogy a szabályokat végül ismertetni kellett a közös megbeszélés helyett. A második csoportban okosan összerakták együtt, hogy mi kell ahhoz, hogy jól működjünk, mire kell figyeljenek. A ráhangoló játék nagy sikert aratott, mindkét csoportban többségben a kedvenc szín, szép szín alapján választottak, ahhoz képzeltek el ízeletet, bár akadtak, akik ismerték a drazsét és az ízeletet, biztosra mentek. A választások indoklása után megehették a drazsét, és jöhetett a beszámoló arról, hogy azt kapták, amit a cukorka külseje sugallt, vagy nem. Kellemes és kellemetlen csalódásról számoltak be, a játék vidámra sikerült, és a gyerekek spontán jutottak arra a következtetésre, hogy a belső sokkal fontosabb, mint a külső, a szín sok esetben csalóka volt. Elhangzott az is, hogy a külső és belső is fontos, mert ha szép és finom is a drazsé, akkor az a legjobb.

A mese részletekben került felolvasásra, az előre meghatározott részeknél történt megállás és beszélgetés, kérdések. A szakaszolás és az egyes szakaszokhoz tervezett képek, kellékek használata jól működött, a gyerekek könnyen elkalandozó figyelmét remekül visszaterelte, és aktívabbá is tette őket, hogy látható, tapintható egy-egy részlet.

Mindkét csoport aktív volt, azonban a második csoportban sokkal jobban beleélték magukat a történetbe, követték, jó néhányan igyekeztek kitalálni a folytatást, sőt messze tovább is szőtték a történetet. Az első csoport jóval nagyobb fegyelmezetlensége ezt meggátolta. A Fehér Birodalomnál a képzelőerő hatalmas volt, képileg azt tudták leginkább elképzelni, elmesélni. A Száműzöttek országa néhány gyerek számára magyarázatot követelt, egyébként értették és jól reagáltak le a történetet. Itt volt a legnehezebb a válasz arra a kérdésre, hogy ott maradnának-e, majd arra jutottak közösen, hogy a Herceg belsője rossz, ezért inkább nem maradnának vele.

A Fehér Hercegnő kirekesztettsége, külső tulajdonsága miatt őt ért hátrányok szépen előhívták a hasonló, gyerekek által átélt helyzeteket, el is mesélték, akár saját, akár a környezetükben előforduló ilyen eset jutott eszükbe. Átérezték, megtalálták a kapcsolódást a szereplővel, és így jól lehetett a Hercegnő döntéseiről is beszélgetni. A legfontosabb mondat a gyerekektől az volt, hogy különbözőek és hasonlóak is vagyunk, és példaként a barna bőrt hozták a különbözősége.

A foglalkozást azzal zártuk, hogy mindenkitől azt kértem, döntse el, és álljon annak a helyszínnek a nevére, ahol a Fehér Hercegnő helyében élne. Nagyon nehéz döntés volt, sokan változtattak közben, megfogalmazták, hogy eleve nem jó, ha valaki ilyen választásra kényszerül egy tulajdonsága miatt (mert ferde a szeme). Volt, aki a Császár Palotáját választotta, elgondolkodtató indoklással: mert akármi is történt, mégiscsak az az otthona, akkor is, ha bántják ott.

A vers elolvasása után mindkét csoportban beszélgettünk, az érzésekre voltam kíváncsi, elmondták, hogy a katicát boldognak, vidámnak, de magányosnak, különlegesnek érzik. Lényeges tapasztalat volt, hogy mindenki, kórusban azt válaszolta, hogy már őt is csúfolták és az rossz volt. A katica magatartására, hogy nem foglalkozik a csúfolással, a többség véleménye az volt, hogy így is kell csinálni, „egyik fülén be, másikon ki”, de ez nem könnyű, és belül azért nyomot hagy.

1. kép Fejlesztő biblioterápiás foglalkozás (saját kép)

Az élménypedagógiai foglalkozás a legkevésbé sem a tervek szerint alakult. Mivel az udvaron egyszerre több osztály is tartózkodott, nagy volt a hangzavar, a gyermekek figyelme állandóan elkalandozott, továbbá nagyon fáradtak voltak már a sok tanóra után. Ezt figyelembe véve és a sok külső tényezőnek köszönhetően mindössze egy játékot sikerült megvalósítanunk. A játék a vakvezetés játék volt, melynek keretében a csapatnak egy lávatengeren kellett keresztül jutnia, úgy, hogy csak és kizárólag a sziklákon haladnak, amik a mi esetünkben hullahopp karikák voltak. Ez így önmagában nem is lett volna nehéz, de a csapat egyik tagjának szemét be kellett kötni, ő jelképezte a sérült csapattagot, akit végig kellett segíteni a pályán anélkül, hogy bárki a lábába lépett volna. A feladat tetszett a gyermekeknek, de már itt is nehezen koncentráltak. Mindössze egyszer kellett előlről kezdeni, másodjára már hibátlanul végig tudtak menni mindannyian és a bekötött szemű társukat sikerült végig kísérniük az akadályokon. Remekül összefogtak a cél elérése érdekében. Ezt követően kaptak egy kis szabad időt, hogy az egész napos gőzt kiengedjék szabad játék keretében az udvaron.

3.3.2.Kedd

3.3.2.1. Terv

A gyermekek négy csoportra bontva körforgó rendszerben rövid, játékos feladatokat oldanak meg, különböző nemzetiségek hagyományaival, szokásaival kapcsolatban, mint például a 2. számú képen látható különböző nemzetiségű személyeket ábrázoló kirakó. Itt már megjelenik a roma nemzetiség, mint egy a sokból. A csoportos tevékenységet kézműves foglalkozás követi, mellyel visszacsatoltunk az előző napi fejlesztő biblioterápiás foglalkozáson elhangzott versre.

2. kép Tanulók feladatvégzés közben

3.3.2.2. Megvalósulás

A tanulók nehezen dolgoztak kisebb csoportokban. A feladatok elvégzése körülbelül azonos időt vett igénybe mindegyik csoportnál. Nem a feladatok nehézségi fokával volt a probléma, hanem a csoportban a gyermekek közti munkamegosztással és a játékok szabályainak betartásával, a közös feladatmegoldással. Észrevehető volt, hogy az osztály nem sokszor találkozott ezzel a munkaformával, ami eléggé megnehezítette az adott napra tervezett feladatokat. Ennek ellenére a foglalkozás végére eljutottunk odáig, amit célul fogalmaztunk meg. A gyermekek képbe kerültek azzal, hogy Magyarországon sem csupán egy nemzetiség él, továbbá kitértünk néhány kulturális sajátosságra is. A kézműves foglalkozás inkább a feladatok levezetésére volt alkalmas. A gyermekek előszeretettel engedték szabadjárá a fantáziájukat. Van, aki számokkal, van, aki kontrollálatlan ceruzamozgatással volt, aki a tolltartójában található összes szín felhasználásával alkotott és díszítette ki a katicák szárnyát. Bár itt is szó esett arról, hogy ezek a katicát teljesen különbözőek lettek, mégis mind katicák maradtak, úgy vélem a gyermekek már túl fáradtak voltak ahhoz, hogy az ebbe bújtatott üzenetet megértsék.

3.3.3. Szerda

3.3.3.1. Terv

A témahét harmadik napjára, a második irodalomterápiás programra egy sajátos felállás tervezete készült el. A kézműves foglalkozás és a biblioterápia ötvözete, kettős vezetéssel, amely nem csak időben és térben, de a feladatokat tekintve is teljesen összeér, egymásba olvad. A délutáni program irányított beszélgetéssel indul, melynek témája a különböző etnikumú emberek közti hasonlóság, közös jellemzők. Ezt egy kézműves foglalkozással egybekötött mesefelolvasás követ, mellyel a bőrszín kérdésköre került előtérbe. A nap végén a gyermekek összehasonlítják egymással a kezüket, megállapítva, hogy nem mindenkinek azonos a bőrszíne. Itt már tudatosan előkerült a cigány nemzetiség, ugyanakkor kihagyhatatlanul fontos, hogy elhangozzon a nap végén, bármennyire is különbözőek vagyunk, mégis van, amiben hasonlítunk és mindenkinek van legalább egy jó tulajdonsága.

Az erre a napra választott, Böszörményi Gyula Emberke című meséje bemutatja, hogy miért különböző bőrszínűek az emberek, amivel vallásosságtól függetlenül lehet azonosulni és kapcsolódni, nagyon szép tanulsága van, és nem érezni didaktikusnak. Jól kombinálható az illusztrációi révén kézműves feladattal, és pontosan illeszkedik, hozzásegít tartalmában is ahhoz, ahol a cigányság-megközelítésben ezen a napon tartanunk kell. A mese vizuálisan is megjeleníti azt, hogy sokszínűek vagyunk, arra ad egy választ, hogy hogyan lettünk sokszínűek. A meseolvasás részletekben történik, a könyvből előre kimásolt illusztrációkat felmutatva, az

alapján megbeszélve, hogyan gondolkodnak a szereplők által mondottakról. Ez idő alatt a gyerekek a színes papírokon körberajzolják, és- vágják kezüket, készülnek az egyedi papírkezek. A foglalkozás végére össze kell érjen a könyvben szereplő, különböző színű kezek, és a gyermekek által készített, ehhez hasonló papírkezek látványa. Ezzel már nem csak a különböző bőrszínű emberek létezéséről, eredetéről beszélünk, hanem továbbmélyítjük a célnak megfelelően a sokszínűség témát.

2.3.3.2.Megvalósulás

Egy közös, egymásba és egymásra épülő programelemekkel létrejött délután volt, így a feladatok során tapasztaltak is összefüggenek.

A tervhez képest a megvalósítás során változtatni kellett menet közben a feladatok sorrendjén. A fotók alapján különbségek hasonlóságok keresése feladat kicsit elhúzódott, a tervezettnél tovább tartott, ott és akkor úgy ítéltük meg, hogy időben és a gyermekek figyelmét, koncentrációját tekintve jobb lesz, ha kézműves foglalkozást követi a mese. A papírkéz készítésére vonatkozó információkat megkapták a gyerekek, a névhúzás és a jó tulajdonságok felírása, átadása is lezajlott, és csak ezt követően kezdődött el a mese. A terem a kézműves foglalkozás miatt nem került átrendezésre, és ekkor, a délután közepén már nem is álltunk neki, időspórolás és a gyerekek fáradtsága, dekoncentráltága miatt a lényegre tértünk. Utólag értékelve hiba volt, mert így, hogy a tervezetthez képest nem a papír kezek készítése, az alkotás folyamata közben valósult meg a biblioterápiás foglalkozás, lehetett volna a gyerekek által már ismert varázskörrel, varázskötéllel kezdeni, megteremtve a csendesedés, megérkezés, összpontosítás lehetőségét. A hátrány mellett azonban előnyként szerepel, hogy mivel már készen voltak a kezek és a jó tulajdonságok is gazdára találtak, így a könyv színei, rajzai és természetesen mondandója ismerős, kézzel fogható is volt.

A mese elkezdése a papírkezekre és azok különböző színűségére utalva, a hasonló színeket mutató könyvet felmutatva kezdődött. A mese alatt szemceruzával ráírtuk a kapott jó tulajdonságot annak a gyereknek a kezére, aki ezt kérte. A gyerekek nagyon figyelmetlenek voltak, körülbelül a fele tudott végig figyelni, közben meg is kellett állni és megvárni, hogy csend legyen. A felmutatott képek jól működtek, szükségesek voltak, egyrészt az olvasás megszakítása, a figyelem, érdeklődés felélesztése miatt, másrészt a vizuális élmény az átgondolást segítette, ez a reakciókból is látszott.

Játékként először mindenkinek, aki szerint Ég Atyácskának volt igaza, és a különböző bőrszínű emberek elfogadják, tisztelik egymást, a terem bal felére kellett állnia, aki szerint pedig Hold

Anyónak volt igaza, és a különböző bőrszínű emberek gyűlölködnek, az a terem jobb felére. Azok véleményére voltunk kíváncsiak főleg, akik Ég Atyácska oldalára álltak, ők voltak kevesebben. Valaki azt mondta, hogy azért, mert szerintem ez nem számít, nem a bőrszín a lényeg, el kell fogadnunk egymást, nem kellene számítani a színeknek. A kérdésre, hogy ilyen-e a világ, elbizonytalanodtak.

Ezt követően a kezeiket hasonlítottuk össze, ahogy a mesekönyvben lévő képen van. Voltak őszintén meglepettek is, akik még sosem nézték még így saját és mások kezét, bőrszínét. Az összehasonlításnál csak annyi kommentet mondtunk, hogy a héten már beszéltünk róla, vannak olyanok, akiknek sötétebb, mint például egyes nemzetiségeknek, ahogy a cigányoknak is.

A nap végén, amíg uzsonnáztak a gyerekek, mi is készítettünk egy-egy saját kézzel mintázott papírkezet, és az osztály jó tulajdonságait beleírva helyeztük el a faliújságon.

3.3.4. Csütörtök

3.3.4.1. Terv

A csütörtöki nap már kimondottan a cigányság köré épül, melynek keretében megismerkedünk a hagyományos roma foglalkozásokkal és ételekkel. Kezdetnek a Cigány mesék című TV-sorozattal alapozzuk meg a kézműves tevékenységet. Ezt követi a csoportalkotás, a délután további részében így dolgoznak a gyerekek. A feladat plakátkészítés, melyen egy-egy adott cigány mesterséget kell bemutatni. Az elkészítéshez további segítséget nyújt egy képekből és leírásokból álló csomag. A napot a cigánykenyér, vagy más néven a punya kóstolása zárja.

3.3.4.2. Megvalósulás

A témahét ezen napján, már erősebb fókusz esett a cigányság kérdéskörére. A gyermekek a keddi naphoz hasonlóan kisebb létszámú csoportokban dolgoztak, ugyanakkor, az előbb említett naphoz képest, már sokkal gördülékenyebben ment a munka. A gyerekek pozitívan reagáltak a Cigány mesék című TV-sorozat egyik epizódjára, mely egy hagyományos cigány szakmát mutatott be gyermeki nyelven. Az eredeti tervekhez képest, a cigány kenyér megkóstolása nem, illetve nem csak a program végére maradt, hanem ráhangolódásként a mesénél mellett ezt is megkóstolhatták a gyermekek, majd a csoportos feladat elvégzését követően volt lehetőségük repetázni. A plakátkészítés gördülékenyen és igen hangosan zajlott. Ez utóbbi nem azt jelenti, hogy gond volt a csoportokkal, éppen ellenkezőleg, annyi tervük és ötletük volt, hogy alig győzték ilyen szűkös időben megvalósítani. Külön tetszett, hogy az egyik cigány származású kislánynak teret adtak a csoporttársai és engedték, hogy elmesélje mindazt,

amit az adott mesterségről tudott. Ez azért számít nagy szónak, mert ez a gyermek a mai napig nem tudott rendesen beilleszkedni az osztályközösségbe, elsősorban a viselkedése miatt.

A többi napon is kihívás volt számunkra, hogy vannak gyermekek, akik korábban távoznak, de talán ez volt az a nap, ahol ezt szem előtt tartva módosítani kellett a terveket. Fontos volt számunkra, hogy a csoportok a kézműves foglalkozást követően be is tudják mutatni az alkotásukat, de erre sajnos az adott napon már nem került sor, így a plakátokból egy az osztály számára könnyen elérhető kiállítást szerveztünk. Ennek másnap, a külsős vendégeink körében is nagy sikere volt, így a gyerekekkel közösen tudtunk róla beszélgetni.

3.3.5. Péntek

3.3.5.1. Terv

A témahét táncos foglalkozással ér véget, ahol különböző nemzetiségek dallamai zendülnek fel. A táncoktatás keretében is elsősorban a cigány táncra kerül a hangsúly. A mozgásos foglalkozást követően egy cigány népmese felolvasása és minimális feldolgozása történik, majd a legvégén sor kerül a kimeneti felmérésre. A zárónapon elhangzó mese a Nap és a Hold története, mely párhuzamot mutat a héten már elhangzott mesékkel és a témahéten átéltek, tapasztaltak, megtanultak ismétlését is szolgálja.

Ezen az alkalmon részt vett a Szentandrásy István Egyetemi Roma Szakkollégium néhány hallgatója, valamint Rinkócziné Nyögéri Henrietta roma származású táncoktató is. A gyermekeknek lehetősége nyílt kötetlen beszélgetésre a szakkollégistákkal, így a héten felmerült kérdéseiket és a foglalkozások alkalmával szerzett élményeiket is meg tudták osztani velük.

Tudatosan cigány népmesét választva, a mesehallgatás örömének, élményének átélése a cél, megismerni egy cigány népmesét, átgondolni, hogy más-e, mint amilyen népmeséket eddig hallottak vagy olvastak. A népmesékről való beszélgetés is hozzá kell tartozzon ezen a napon a foglalkozáshoz. A meseolvasás után itt is lehetőség kell, legyen az érzések, gondolatok, vélemény elmondására, azonban nem a tipikus biblioterápiás foglalkozás szerint. A ráhangolódás kis játékkal indul, aztán a varázskör és a szem-fül-lélek rákészülés után mese, majd beszélgetés következik.

A zárás a kimeneti felmérés elkészítése, illetve a visszajelzések, vélemények meghallgatása, az ajándék kisfüzet átadása, mely a témahét programelemeinek összefoglalását, emlékeit tartalmazza.

3.3.5.2. Megvalósulás

Először a táncval kezdődött a délután, körülbelül 40-45 percben volt egy közös, vidám és viszonylag fegyelmezett táncolás, szoborjáték, cigánytánc bemutató és cigánytánc-tanulás, közös és egyéni, páros táncolás is. Az osztály nagy része jár tanórát követően táncoktatásra, így nagyon örültek, hogy erre is sor került a hét folyamán. Külön élmény volt látni a két roma származású tanulót, ahogy felvállalták a tudásukat és bemutatták az osztály és meghívott vendégek előtt, hogyan is tudnak együtt táncolni, Igaz, az elején nem nagyon merték bevállalni, de végül a hangulat és a jelenlévők támogatásának köszönhetően megmutatták mit is tudnak. A gyermekek a táncos foglalkozás végére nagyon elfáradtak, voltak, akik az utolsó lépések helyett már a padra dőlve pihentek.

Ezt követte a mese. Varázskötéllel a kör kialakítása a Végtelen című versre közösen történt. A gyermekek több szóra, verssorra is emlékeztek. A körbe leülve először beszélgettünk kicsit, hogy milyen mese lesz ma, szeretik-e a népmesét, szoktak-e népmesét olvasni, milyen népmesékkal találkoztak. Kiderült, hogy sokat lapozgatták, olvasgatták a hét elején kirakott könyveket és azokból szerették volna a mesét is. Megegyeztünk, hogy cigány népmese lesz, de a nap végén sor kerül másik, általuk kért mesére is.

A mese elolvasása előtt azt a feladatot kapták, hogy figyeljenek arra, hogy a héten elhangzott mesékkel (Fehér Hercegnő, Emberke színe) milyen kapcsolatot, hasonlóságot, esetleg különbséget találnak.

A ráhangolódás csak a szem-fül-lélek „puccolás” volt, az eltervezett „Vízválasztó” játékra egyrészt az időhiány miatt elmaradt.

A mese ezen a napon egyben került felolvasásra, szinte mindenki tudott is figyelni, voltak, akik teljesen megélték a történetet, figyeltek, előre mondták, mi következhet, benne éltek a mesében. A mese végén beszélgettünk, elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy a párhuzamot megtalálják-e a heti témával, és teljesen jól ment, emlékeztek a kapcsolatokra a sokszínűségre vonatkozóan, hogy itt és most a Nap cipelésétől lettek a cigányok barna bőrűek, az Emberke színében pedig Ég Atyácska és Hold Anyó színezte őket, de a lényeg, hogy mindenkinek más színe van.

Nagyon pozitív volt, hogy a mese kapcsán az egyik kislány azt mondta, hogy a Kék meg a sárga című mese jut eszébe (ez is a polcon volt a héten), mert a nap és a hold az alakja meg a sárga szín miatt erre emlékezteti. Nagyon szépen összeállt a kép, a különböző, sokszínű téma szépen megmaradt bennük.

A mese jó volt arra is, hogy ezt követően, a terem visszarendezése után közösen végigbeszéltük a gyerekekkel, hogy melyik nap mi is történt. Arra a kérdésre, hogy miről szólt a hét, elmondták, hogy a népekkel, sokszínűséggel foglalkoztunk, meg a cigányokkal, és hogy a külső helyett a belső tulajdonságok a fontosak, sokszínűek vagyunk, látjuk, itt köztünk is van sváb, magyar, cigány is.

Utána kiosztottuk a kisfüzeteket mindenkinek, és következett a kimeneti felmérés. Közben kérték, hogy legyen még mese, végül az Aranyifjítószóló madárból című mesekönyvből hallgathattak meg egy mesét, amíg alkottak. Megköszöntük a hetet, a részvételt, az aktivitást, megkérdeztük, hogy tetszett-e, és legyen-e még ilyen máskor is.

3.3.6. Folyamatos programelemek

A témahét során nem csupán az egyes délutánokra készítettünk programelemeket, hanem folyamatos (a foglalkozásokat kiegészítő) lehetőségek is rendelkezésre álltak az egész héten: népmesék, mesekönyvek elsősorban az elfogadással kapcsolatban, az érzékenyítést segítve az osztályteremben elérhetőek voltak, egyrészt a téma mélyítése, másrészt az olvasóvá nevelés segítése érdekében. Továbbá a faliújságon minden nap elhelyezésre került egy-egy aznapi alkotás, kiemelendő információ, valamint a Katicabogaramról c. vers. Ezek a programelemek voltak hivatottak a folytonosságot, a programok, foglalkozások közti átkötést és azok egymáshoz illeszkedését biztosítani.

3. kép A témahét során rendelkezésre álló érzékenyítő könyvek

Fontosnak tartottuk azt is, hogy a gyermekek minden nap vigyenek haza valami kézzel fogható, maradandó dolgot, amiről a későbbiekben is eszükbe juthat ez a témahét, ezzel is elősegítve a program hosszabb távú hatását:

- Hétfő: Eörsi István: Katicabogaramról című verse.
- Kedd: A saját maguk által papírból készített egyedi katicabogár.
- Szerda: Papír kéz, melyben az adott gyermek legjobb tulajdonsága szerepel.
- Csütörtök: Punya recept.
- Péntek: A témahetet összefoglaló kisfüzet.

3.4. Kimeneti és bemeneti felmérés leírása

A témahét rövidtávú hatásának megfigyelésére két egyszerű és gyorsan kivitelezhető, korosztálynak megfelelő felmérést alkalmaztunk. Egyik felmérés sem reprezentatív, csak bemutató jelleggel kerültek a dolgozatba.

3.4.1. Fejlesztő biblioterápiás felmérés

„A fejlesztő biblioterápiával kapcsolatos nehézséget az jelenti, hogy mindeddig elenyésző számban jelentek meg objektív kutatási eredmények a foglalkozások hatékonyságáról, eredményeiről, ezáltal a mindennapi gyakorlatban, valamint a tudományos életben történő elfogadása nehézségekbe ütközik.” (Gulyás, 2019, p. 174.)

A fejlesztő biblioterápia esetében a felmérési módszer és eszköz kiválasztása nem egyszerű, mivel tipikus mérési eszköz erre nincs, a fejlesztő biblioterápiás foglalkozások hatását kézzelfoghatóan, számszerűsítve mérni nem lehet. A foglalkozáson elhangzottak és tapasztaltak saját életükben, egy-egy élethelyzetben való felismerése, az előítéletek csökkenése és a cigánysághoz való viszonyulás pozitív irányban történő változása, illetve más fejlesztő hatásai nem azonnal jelentkeznek, csak hetek, hónapok, akár évek múlva. Így a hét elején és a hét végén bármiben is különbséget találni a gyerekeknél, nehéz feladatnak ígérkezett

A felmérés a gyermekek könyvekhez, olvasásához való viszonyulását vizsgálja. Az előzetes és kimeneti felmérés feladata azonos. Arra kértük a gyerekeket, hogy négy kérdésre válaszoljanak írásban és/vagy rajzban, így adva egy képet arról, hogy kivel, mikor és hol szoktak olvasni, melyik a kedvenc könyvük, szereplőjük, és egy kicsit nehezebb kérdésként arra voltunk kíváncsiak, mi jut eszükbe arról, hogy olvasás. Ezekre a kérdésekre adott válaszok rövidtávon nem valószínű, hogy a fejlesztő biblioterápia hatására rá tudnak mutatni, de a hol, kivel és mikor

szokott olvasni kérdésnél akár meg is jelenhet egy hét alatt három irodalmi, ráadásul nem szokványos irodalmi foglalkozás hatásaként az iskola, a biblioterapeuta személye, és az olvasásnál pedig az, hogy ezt csoportosan, a mese által kiváltott érzésekről, gondolatokról beszélgetve is lehetséges végezni. Arra viszont alkalmas, hogy adjon egy képet a gyermekek olvasási szokásairól, olvasáshoz, könyvekhez való viszonyulásáról. A felmérés anonim, egyes gyermekek válaszainak összehasonlítására nem alkalmas.

A előzetes és kimeneti felmérések elemzése, értékelése a négy kérdésre adott, írt vagy rajzolt válaszok alapján történt, azok jellemzői, tipikus és nem tipikus változatainak megkeresésével, az alábbi táblázatokban összefoglalva.

Az előzetes felmérést 21 gyerek készítette el, a kimeneti felmérést 15 gyermek töltötte ki a hiányzók és a napköziből előbb hazaindulók miatt.

Mi jut eszedbe arról, hogy olvasás?	előzetes felmérés n=21	kimeneti felmérés n=15
pozitív válasz	9	8
negatív válasz	-	1
semleges válasz	12	6

1. táblázat – Fejlesztő biblioterápiás felmérés első kérdés

A válaszokból látható, hogy a gyerekek többsége pozitívan áll az olvasáshoz, erre néhány példa: „jó dolog”, „sok a kaland, izgalmas”, „mese, történetek”, „legjobb”, „jó olvasni”, „Kaptam egy cicás és kutyás könyvet”. A kimeneti felmérésnél megjelent egy új válasz: „okosít”. A két felmérésnél hasonló arányban álltak pozitívan az olvasáshoz a gyerekek, viszont volt a kimeneti felmérésnél lett egy negatív válasz is: „Szia, Nem jó az olvasás”.

Melyik a kedvenc könyved, szereplőd?	előzetes felmérés n=21	kimeneti felmérés n=15
konkrét válasz	18	13
konkrét és film/filmszereplő	10	3
általános szöveg vagy rajz	3	2

2. táblázat – Fejlesztő biblioterápiás felmérés második kérdés

Láthatjuk, hogy szinte mindenki tudott kedvenc könyvet, szereplőt írni, mindkét felmérésnél. Fontos, hogy az előzetes felmérés során megadott kedvencek nagy része film/filmszereplő is, mely arra enged következtetni, hogy a digitális világ hatása esetükben is nagyon erős. Érdekes,

hogy a kimenetnél már csak töredék volt ilyen kedvenc, sokkal többet soroltak a csak könyvből.

Mikor és hol szoktál olvasni?	előzetes felmérés n=21	kimeneti felmérés n=15
iskolában	8	3
otthon	5	8
iskolában és otthon	7	4

3. táblázat – Fejlesztő biblioterápiás felmérés harmadik kérdés

Mindkét felmérésnél kizárólag ez a három válaszfajta szerepelt, azonban az arányok változása jelentős – az iskolát, mint helyet jelentősen kevesebb gyermek választotta a témahét végén, az otthoni olvasás került előtérbe. Az előzetes felmérésnél egy gyermek erre a kérdésre nem válaszolt.

Kivel szoktál olvasni?	előzetes felmérés n=21	kimeneti felmérés n=15
tanító nénivel	5	-
egyedül	5	3
párban, osztálytárssal	3	3
egyedül és párban, osztálytárssal	2	-
anyával/apával/mamával	6	9

4. táblázat – Fejlesztő biblioterápiás felmérés negyedik kérdés

A „Kivel szoktál olvasni?” kérdésre adott válaszok szintén csoportokra oszthatók, és egyértelműen láthatóak a válaszokban változások. A bemeneti felmérésnél a gyerekek közül 5 fő válaszolta, hogy a tanító nénivel (Éva néni, Kata néni) olvas, míg a témahét végén egyetlen gyerek sem írta ezt a választ. A párban, osztálytárssal olvasást válaszolók száma nem változott, az egyedül illetve egyedül és párban olvasók száma csökkent, míg a családdal (anya, apa vagy mama) olvasók száma jelentősen nőtt.

Kiemelendő néhány válasz, mely feltételezi, hogy a témahét során tartott fejlesztő biblioterápiás foglalkozások, illetve az ez idő alatt folyamatosan a teremben elérhető mesekönyvek hatást gyakoroltak a gyerekekre. A kedvencre adott válaszoknál megjelentek a következők: „népmese”, Süssi a sárkány”, „sárkányok”. Nagyon fontos azt is hangsúlyozni, hogy a szülőkkel történő olvasás megjelenítése 50%-kal több gyereknél szerepelt a témahét végén.

Feltételezhető, hogy az számukra tartott több irodalmi foglalkozás, az elérhető mesekönyvek otthon is előtérbe helyezték az olvasást, így az igazi, elsőre eszükbe jutó élmény, ami az olvasáshoz kapcsolódik a hét végére ez lett.

Úgy gondoljuk a témahét alatt történtek, átélt élmények pozitív irányba mozdították a gyermekek könyvekhez, olvasáshoz való viszonyulását, azonban konkrét hatásokat, főleg fejlesztő hatásokat mérni ilyen rövid idő alatt nem lehetséges.

3.4.2. Cigányságról alkotott kép felmérése

A tematikus hét kezdetét megelőző tanítási napon elkészítették a gyermekek az előzetes felmérést, mely teljesen megegyezik a kimeneti felméréssel. Utóbbit a tematikus hét utolsó napján készítették el. A tanulóknak mind két alkalommal le kellett rajzolniuk, mi jut eszükbe arról a szóról, hogy cigány. Az előzetes és kimeneti felmérések összehasonlítása az alábbi szempontok szerint történt:

- Mit tartalmaz a rajz?
- Milyen a színvilága?
- Megjelennek-e a cigányságra utaló rasszjegyek?
- Felfedezhető-e az alkotásokon előítéltre utaló motívum?
- Milyen a kép összbenyomása?

A kimeneti felmérés elemzésekor a szempontsort kiegészítettem egy pozitívumok ponttal.

Rajzokon felfedezhető negatív előítéletek	Rajzok száma (előzetes felmérés) n=21	Rajzok száma (kimeneti felmérés) n=15
Egészségtelen étel/ital fogyasztása.	3	-
Bulizó személyek.	2	-
Alulöltözöttség.	2	1
Szabálytalan viselkedés a fociban.	1	-
Alkoholfogyasztás.	1	-
Szeméttel teli környezet.	1	-
Focizás az úttesten.	1	-
Koszor, piszkos test.	1	-

5. táblázat: Negatív előítéletek megjelenése a bemeneti és kimeneti felmérés során

A felmérés anonim jelleggel készült, így nem egy adott gyermek rajzainak kapcsolatát vizsgáltuk, hanem a résztvevő csoportot. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a tematikus hét során elhangzott, megismert információk, látott szemléltető anyagok és kipróbált foglalkozások hatással voltak-e a gyermekekre.

A kimeneti felmérés során gyermekek egy része megpróbálta a hét folyamán elsajátított ismereteket feltűntetni az alkotásán, ami igazán felemelő érzés. Úgy gondoljuk, a témahét alatt történtek befolyással bírnak, s ennek köszönhetően a gyermekek egy része egy új szemszögből tett eleget a feladatnak.

4. kép A cigányságról alkotott kép bemeneti és kimeneti felmérés összehasonlítása

4. Tapasztalatok

A témahét és az azt követő rövid időszak nagyon intenzív volt e téren. A gyermekeknek több olyan elszólásuk, cselekedetük volt, melyből érezhető volt, hogy az előző nap foglalkozásai vagy a teljes témahét hatással volt rá. Szerencsére, lényegesen több pozitívumot tudunk kiemelni, mint negatívumot, de sajnos ez utóbbi is előfordult a témahét elején.

4.1. Nehézségek, félelmek a tervezés során

Valódi nehézséget a program szervezése, illetve megvalósítása során nagyrészt maga az érzékeny téma jelentette. Ez a téma, a cigányság, a sokszínűség, ma, akárhogy is nézzük, össztársadalmi szinten érzékeny és kényes téma. Ideális esetben az a cigány, aki annak tartja magát, de társadalmi szinten azonban etnikumként tekintünk rájuk. A Political Capital által készített kézikönyv is hangsúlyozza, hogy a cigányokról alkotott kép a társadalomban negatív, előítéletekkel teli. (sz.n., 2021) Nem véletlen, hogy a célcsoportunkban is tükröződik a társadalmi viszonyulás, és ezért jóval összetettebb problémát takar, jelentve azt is, hogy a témahét sikerét, eredményét is nagyban befolyásolja a háttérben, a családi és társadalmi háttérben meglévő viszonyulás, vélekedés. Ezért a szülők tájékoztatása arról, hogy lesz témahét, az igazgató tudtával, engedélyével történt, aki felhívta figyelmünket arra, hogy ne legyen ennyire érezhető a cigányságra történő fókuszáltság a témahéten.

Nagy dilemma volt, hogy bár számunka a cigány nem szitokszó, de az adott környezetben nem tudhatjuk mit vált ki a tanulókból, hogyan reagálnak a szó hallatán. Eddigi tapasztalataink alapján sokan negatív jelzővel használták ezt a szót, a többség számára nem volt ilyen evidens a mi gondolkodásmódunk, miszerint, ha van egy érzékeny téma, akkor arról beszélni kell, hiszen a megismeréssel közelebb kerülünk a megértéshez és az elfogadáshoz. A témahét könnyebb elfogadása érdekében, az előbb említettek miatt témahetünk neve többszörös változások esett át. Kezdetekben a Cigányság iránti érzékenyítő témahéttől indultunk, majd a cigány szót romára cserélve használtuk, végül a sokszínűség kúszott az eredeti cigányság szó helyére.

Igazi kockázatként merült fel bennünk, hogy mi történik, ha ellenkező hatást váltunk ki, azaz azok a gyerekek, akik mindeddig nem cigányoztak, nem viszonyultak negatívan, vagy észre sem vették, hogy nem egyformák, vagy nem foglalkoztak vele, ennek hatására elkezdik.

A témahét tervezése során kockázati tényezőnek vettük például, hogy a másság, sokszínűség kapcsán esetleg olyan témakört hoznak be a gyerekek, mely a témahét céljától jelentősen eltér, de hétköznapijaikban, érdeklődésükben mégis szerepel, mint például a szexuális irányultság.

A program technikai lebonyolításában nehézséget okoz, hogy a szegregált környezetből érkező gyermekek külön busszal járnak haza. A kísérő minden tanítási napon negyed négykor szedi össze ezeket a gyermekeket, így kiemelten oda kell figyelniük arra is, hogy ezek a gyermekek is teljes egészében részt tudjanak venni a programon és kipróbálhassanak minden tevékenységet.

4.2. Témahét folyamán tapasztaltak

A témahét egészére vonatkozóan alapvetően nagyon jó tapasztalatokat tudunk megfogalmazni, a gyerekek aktívak, érdeklődőek és befogadóak voltak. A feladatokat, foglalkozásokat szerették, azt gondoljuk, hogy a felmérések és a zárónapon történt visszajelzések igazolják, hogy lehetséges pozitív irányba elmozdítani, változtatni a cigánysághoz való viszonyulást, és mivel a sokszínűség felől közelítettünk, általánosan a másság elfogadásával kapcsolatos attitűd is jó irányban változott. A délutáni foglalkozások többsége nem a gyerekek által eddig megszokott oktatási formában zajlott, ez okozott kisebb-nagyobb nehézséget. A csoportban való működés, együttműködés szokatlan volt számukra, ezt még tanulniuk kell. Kezdetekben mind a kézműves, alkotó jellegű, mind a fejlesztő biblioterápiás foglalkozásokon egymás szavába vágtak, nehezen figyeltek a másik által elmondottakra, közösen alkotni, gondolkodni nehézkes volt számukra. Ahogy haladtunk előre a héten ez egyre gördülékenyebben ment. Az oktatási rendszerben eddig megtapasztaltakhoz képest most egyik délután sem egy szokványos helyzettel találkoztak, a padok félretolva, középen, körben ülve, együtt dolgoztunk, tegeződtünk, közvetlen, kötetlenebb formában, és ez a szituáció izgalmas, de ezzel együtt nagyon új volt. Az életkori sajátosságok figyelembe vétele a tervezés során megtörtént, és a megvalósítás igazolta is, hogy ezek fontosak; a gyermekek már iskolások, igyekeznek ennek megfelelően viselkedni, fontos számukra az iskolai szabályoknak való megfelelés, a teljesítmény, de figyelem, koncentráció tekintetében még fejlődniük kell. A túlzott aktivitás, nyugtalanság, mozgásvágy, az, hogy folyamatosan ingerekre van szükségük szépen megmutatkozott a foglalkozások alatt. A fejlesztő biblioterápiás foglalkozásokon a részletekben, szakaszokban történő olvasás és feldolgozás így nagyon hasznosnak bizonyult.

4.2.1. Pozitív tapasztalatok

Az olvasáshoz, könyvekhez való viszonyulás teljesen pozitív volt, a gyerekek többsége örült a könyveknek, meséknek, elmondták maguktól, hogy miket szeretnek olvasni, melyik a kedvenc mese, megmutatták a náluk lévő könyveiket, a hét végén elmondták, melyik könyvet nézték meg, olvasták a hét folyamán a kitettek közül.

Az első foglalkozás után az egyik kislány a foglalkozást vezető aláírását kérte a noteszébe, aztán sorra jöttek és hozták a noteszokat, saját könyveket és közben már mesélték mit szeretnek olvasni. Minden tanuló az alábbi üzenetet kapta, ezzel motiválva őket, hogy jövőben is sokat olvassanak: „Olvass sokat! - Ildi”

Következő alkalommal a fejlesztő biblioterapeutát örömmel fogadták, várták a gyermekek, először a hétfőn legkevésbé együttműködő kisfiú adott át egy rajzot, majd egy kislány ajándékozott egy színes sárkányos rajzot, mivel az a kedvenc állata és szereplője és ugye a mesében is volt egy. Ez jelzi, hogy a foglalkozással azt követően is dolgoztak, dolgozott bennük téma, és készültek is a következő alkalomra.

Az egyik foglalkozás során, egy tanuló egy ferde szemű személyt ábrázoló kép láttán kijelentette, hogy nem az számít, hogy külsőre különböznek, hanem, hogy belsőre milyenek – ez a hétfői mesére és annak feldolgozásra való egyértelmű visszautalás volt, mert abban a mesében egy japán, ferde szemű főszereplő volt. Az, hogy erre emlékezett, nagyon jó példa volt arra, hogy működik az egymásra épülés.

A kezeink összehasonlítása több gyermek számára volt látványosan meglepő, sosem tették ezt korábban, és őszintén meglepődtek akár a saját, akár társuk nagyon eltérő bőrszínétől – függetlenül attól, hogy világosabb vagy sötétebb volt.

„Véleményem szerint egy rendkívül hasznos és informatív témahét volt. A gyermekek a délutáni foglalkozásokon tökéletesen megismerkedhettek a különböző kultúrákkal, mindenki tehetett valami tanulságot a képzeletbeli tarsolyába.” – Mátés Dóra óvópedagógus (saját interjú)

„Abszolút érdemes volt, megtartani ezt a témahetet, ez úton is gratulálok még egyszer a megszervezéshez és megvalósításhoz. Én az ott töltött idő alatt azt tapasztaltam, hogy ugyan fáradtak voltak már a gyerekek, mivel péntek volt, de nagyon élvezték.” – Máté Enikő (saját interjú)

4.2.2. Negatív tapasztalat

A gyermekek figyelme 5-10 percekig volt folyamatosan leköthető, ennyi időnként kellett az aktivitást, mozgást igénylő feladat, ennél hosszabb ideig nem tudtak koncentrálni még a mesére sem, nemhogy az arról történő beszélgetésre. A figyelem összpontosítása terén az is érdekes jellemző, hogy egy dologra figyelni a gyerekeknek nehéz, nem szoktak hozzá, hogy lecsendesedjenek és megálljanak, folyamatosan több oldalról érkező ingerekre vágnak, keresik ezeket, és ha a foglalkozás épp nem adja meg, megkeresik maguk, provokálják. A figyelem elkalandozása a magatartásban, fegyelemben nyilvánul meg, azonnal hangoskodás, egymás „piszkálása” alakul ki.

A témahét negyedik napján, délelőtt „A” gyermek a cigány szót használta „B” osztálytársára. Fontos kiemelni, hogy „A” gyermektől ilyet még nem hallottunk. Arra a következtetésre jutottunk, hogy az előző napi foglalkozáson elhangzottak alapján „A” gyermek „B” gyermek bűrszíne kapcsán tette ezt a kijelentést, mely rosszul esett „B” gyermeknek. A gyerekekkel elbeszélgettünk, kitértünk a szerdai nap jelmondatára, miszerint: *Bármennyire is különbözőek vagyunk, mégis van, amiben hasonlítunk és mindenkinek van legalább egy jó tulajdonsága.* A gyermekek ezt követően boldogan mentek vissza játszani, a későbbiekben nem volt felfedezhető ebből adódó konfliktushelyzet.

4.2.3. Rövidtávú következmények

A tematikus hét megalkotásakor már tisztában voltunk vele, hogy ezekkel a foglalkozásokkal csupán elindítani tudunk valamit, melynek ugyan lehetnek azonnal érzékelhető rövidtávú hatásai, ugyanakkor úgy gondoljuk, ha ezt a folyamatot nem hagyjuk itt abba, a hosszabb távú hatások sokkal hangsúlyosabbá válnak. Előfordulhat, hogy a témahéten tapasztaltak és elhangzottak csupán évek múltával jelentkeznek. Ilyen lehet például egy-egy élethelyzetben való felismerés vagy az előítéletek csökkenése és a cigánysághoz való viszonyulás pozitív irányban történő változása.

A témahét alkalmával több gyermek is odajött hozzám elmesélni, hogy beszélt otthona szüleivel a témáról és büszkén mondta, hogy ő maga, valamelyik vagy akár mindkét szülője roma származású.

A témahetet követő első tanítási napon több gyermek is boldogan mesélte, hogy a hétvége folyamán a kapott recept alapján elkészítették a szüleikkel a punyát.

A témahét a tanév utolsó előtti hetén került megtartásra. Utolsó héten volt az osztálykirándulás, mely szerencsésnek mondható. Az osztálykirándulás helyszíne egy lovas tanya volt, ahol

tematikusan berendezett házakkal is találkozhattunk. Az egyik házra cigányház felirat került, melyet a leleményesebb gyerekek azonnal kiszúrtak és hangosan lelkesedve mutogatták. Sajnos a ház zárva volt, de néhány információt azért mesélt róla a foglalkozást vezető személy.

Ezen a napon, egy szakember a lovaglással, lovászattal, lótenyésztéssel kapcsolatban mesélt az osztálynak pár dolgot. Egyik mondatában benne volt a lókupec kifejezés. A témahét csütörtöki napján, mikor a régi cigány szakmák kerültek előtérbe, ez is köztük volt. Több gyermek rám nézett a szó hallatán és mosolygott. Mikor rákérdeztem, emlékeznek-e mit jelent, többen is el tudták mondani.

Szintén az osztálykirándulás alkalmával csapatversenyekre került sor. Az egyik csapat a lókupec nevet választotta magának.

5. Összegzés

A kutatás során elemzett irodalmakból kiderült, hogy úgy Magyarországon, mint nemzetközi viszonylatban a cigányság számos hátránnyal küzd, amely részben iskolai szereplésükben, teljesítményükben gyökerezik. Magyarországon a cigányság helyzete még koránt sem tart ott, ahol a lehetőségekhez mértén tartania kellene. A gyermekek iskolai integrációját kimondottan nehezítő körülmény a rengeteg előítélet, mellyel találkozhatunk, amely talán a meg nem ismerésből és elfogadás hiányából fakad.

Fontosnak véltük, hogy a szakirodalmakon túl néhány érintett és kompetens személy véleményét is meghallgassuk az adott témában. Az interjúk egy részét roma származású személlyel készítettük, mert kíváncsiak voltunk, a saját bőrükön tapasztaltakra. Ezen túl pedagógusokat is meghallgattunk, többek közt arról is kérdeztük őket, mit gondolnak a jelenlegi helyzetről és a gyermekek iskolai integrációjáról. Az interjúk sokkal szélesebb repertoárral rendelkeznek, mint amit megjelenítettünk a dolgozatban és mellékletben, de terjedelmük miatt, csupán a témához szorosan kapcsolódó kérdéseket és válaszokat jelenítettük meg.

A témahét során és azt követő időszakban tapasztaltak alapján, egy ilyen típusú projekt jó kezdet lehet az iránt, hogy a gyermekeket körülvevő és bennük meglévő rossz érzéseket, előítéleteket megingassuk, ugyanakkor egy ilyen rövid időszak nem elég ahhoz, hogy egy teljesen új nézőpontot, szemléletet sikerüljön átadni számukra. A rövidtávú hatások alapján mondható, hogy a témahét sikeresnek bizonyult, de akkor lenne igazán hasznos, ha felmenő rendszerben sikerülne állandósítani ezt a tervezetet és nem csupán egy alkalommal megtartani a gyermekeknek. Az előítéletek és elfogadás kérdésköre túlságosan tág ahhoz, hogy ilyen rövid időszak alatt határozott és hosszan tartó eredményeket érjünk el. Bár nincs kimondottan sok, mégis rejlenek Magyarországon olyan lehetőségek, mint például nemzetiségi napok, tanodák, szakkollégiumok, melyek igyekeznek az korábban említett helyzetet pozitív irányba terelni és ismereteket nyújtani, jó tapasztalatokat megosztani, hogy a cigányságot árnyaló előítéleteket megrengessék és segítséget nyújtsanak azoknak, akik úgy érzik emiatt hátrányba kerültek a munka vagy tanulmányok világában és a társadalomban.

Az előbb említett témahét során az előzetes és kimeneti felméréssel a gyermekek cigányságról alkotott képükön túl az olvasáshoz és könyvekhez való viszonyulását is vizsgáltuk. A fejlesztő biblioterápiás foglalkozások hatását kézzelfoghatóan, számszerűsítve mérni nem lehet, ugyanakkor a felmérésből mégis kimutatható néhány érdekes tény, tapasztalat.

A témahét számunkra pozitívan zárult, mondhatni mini sikerként éltük meg, főként az azt követő időszakban kapott pozitív visszajelzések alapján, többek közt az iskolában dolgozó kollégáktól. Érzésünk az, hogy a gyermekek részéről a cigány szó használata nem minden esetben volt tudatos. A negatív viszonyulás az általános rossz viselkedés mellé társul. A témahetet megelőzően egyetlen osztálytársukról állították, hogy roma származású, de őt sem a bőrszíne, neve vagy kulturális sajátosságai miatt nevezték meg, hanem a rossz magatartása és kötekedő viselkedése miatt azonosították cigányként. A témahét során ízelítőt kaptak a cigányság kultúrájából, gasztronómiából, szokásvilágból, mint például öltözködés, foglalkozások, hagyományos cigánytánc és népmese. Ezáltal sikerült mélyebben megismerniük, mit is jelent az a szó, hogy cigány. A megismerés által közelebb kerültünk az elfogadáshoz, így már tudatosabban használják, vagy kerülik a cigány szót. Biztatóan állunk a jövő elé. A korábbiakban leírtak alapján tervezzük, hogy nem hagyjuk kimerülni a témát csupán egy tematikus héttel, és a projektet bővítjük az alsó tagozat minden évfolyama számára. Ennek következtében még eredményesebb hatást várunk és a roma származású gyermekek könnyebb, egyszerűbb integrációját és elfogadását.

Irodalom

Alcade J. E. A. (2008). Cigány gyerekek az iskolában. Nyitott könyvműhely.

Bartos, É. (1989). Olvasókönyv a biblioterápiáról. Országos Széchenyi Könyvtár.

Bencéné Fekete, A. (2018). Elfogadás az iskolában. In Bencéné Fekete, A., Gelencsérné Bakó, M., Gombos, P., Kátainé Lusztig, I., Molnár, M., Seres, Á., Szalai, K., Takács, I. & Vörös, K. I., Az elfogadás pedagógiája. Tanulmánykötet (pp. 28-36). Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégium

Csukás, I. (2016). "Boldog és elégedett ember vagyok". https://szinhaz.hu/2016/04/02/csukas_istvan_boldog_es_elegedett_ember_vagyokszinhazhu (2024.10.06.)

Deli, K. (2018). SOKSZÍNŰSÉG Érzékenyítő gyakorlatok gyűjteménye. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék Wlislócki Henrik Szakkollégium.

Doll, B. & Doll, C. (2011). Fiatalok biblioterápiája: Könyvtárosok és mentálhigiénés szakemberek együttműködése. Könyvtári Intézet.

Fleck, G. & Szuhay, P. (2013). Kérdések és válaszok a cigányságról. Napvilág Kiadó Kft.

Forray R. K. & Hegedűs T. A. (1990). Iskolai beilleszkedés és etnicitás. In Forray R. K., Hegedűs T. A.: A cigány etnikum újjászületőben. (pp. 9.)

Forray R. K. & Hegedűs T. A. (2001). Cigány tanulók az általános iskolákban (Egy empirikus vizsgálat tapasztalatai. In Andor M. (Ed.): Romák és oktatás. Iskolakultúra (pp. 74-84)

Gulyás, E. (2015). A biblioterápia kialakulása, fejlődése és helye a könyvtárban. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 24(1), 14-26.

Gulyás, E. (2019). A fejlesztő (E-)biblioterápia alkalmazásának lehetősége hátrányos helyzetű diákok körében PhD-értekezés. https://disszertacio.uni-eszterhazy.hu/68/1/Gulyas_disszertacio.pdf (2024.10.06)

Heller Á. (1971). Társadalmi szerep és előítélet. Két tanulmány a mindennapi élet köréből. Akadémiai Kiadó

Kende Á. 2020. A romaellenesség a legfőbb oka a roma gyerekek iskolai lemaradásának Magyarországon. <https://qubit.hu/2020/09/17/a-romaellenesseg-a-legfobb-oka-a-roma-gyerekek-iskolai-lemaradasanak-magyarorszagon> (2024. 09. 22.)

Liskó I. (2001). A cigány tanulók és a pedagógusok. In Andor M. (Ed.): Romák és oktatás. Iskolakultúra (pp. 31-46)

Meggyesné Hosszu, T. & Máténé Homoki T. (2013). A társadalmi érzékenyítés módszertana kisgyermekkorban I. In: Mentor(h)áló 2.0 Program http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/A_tarsadalmi_erzekenyites_modszertana_kisgyermekkorban/index.html (2024. 09. 27.)

Neményi M. (2007). Serdülő roma gyerekek identitás-stratégiái. Educatio 1. (pp. 84-98)

Radvai, T. (2023). A kulturális érzékenyítés megjelenése a nemzetiségi oktatás dokumentumaiban és a Nemzeti alaptantervben In Szógyakorlás-elemzés Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat 11. évf., 1. szám 92–108.

Tauber I. (1997). A cigánysággal kapcsolatos előítéletek problémái. In Vajda I. (Ed.): Periférián. Roma szociológiai tanulmányok. Ariadne Alapítvány.

Torgyik, J. (2005). Fejezetek a multikulturális nevelésből. Eötvös József Könyvkiadó.

Torgyik, J. (2009). Jó gyakorlatok a multikulturális nevelés köréből. In Kállai, E. & Kovács, L., Megismerés és elfogadás. (pp. 31-41). Nyitott Könyvműhely Kiadó

(sz. n.). (2013). Roma vagy cigány: melyik szót használjuk? In Országos Református Cigánymisszió Magyar Református Egyház honlapja.

<https://ciganymisszio.reformatus.hu/hirek/1-roma-vagy-cigany-melyik-szot-hasznaljuk/> (2024.10.06.)

sz.n. (2021). Euroguide Kézikönyv. <https://euroguide-toolkit.eu/wp-content/uploads/2021/06/Hungary.pdf> (2024.10.20)

Mellékletekhez felhasznált irodalom

Böszörményi, Gy. (2009). Emberke színe. Csimota Kiadó.

Finy, P. (2009). A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkány. Csimota Kiadó.

Eörsi, I. (1994). Katicabogaramról. Cigányfűró, 1(1), 11.

Kiss, O. (2006). Végtelen. In Emese almája. Szép Szó Tár, (pp. 59). Pagony.

sz.n. (é.n.). A Nap és Hold története (Bari Károly gyűjtése). Háromszék független napilap.

<https://www.3szek.ro/load/cikk/80472/a-nap-es-a-hold-tortenete-cigany-nepmesek>

(2024.05.30.)

Mellékletek

1. melléklet – Interjú kérdések

ROMA NEMZETISÉGŰ SZEMÉLY

1. Kérlek, mutatkozz be pár mondatban! Hogy hívnak? Hol laksz? Milyen végzettséged van? Mit dolgozol jelenleg?
2. Mióta dolgozol a jelenlegi munkahelyeden és mit dolgoztál előtte?
3. Mi jut eszedbe először, arról a szóról, hogy cigány?
4. Mit gondolsz, a munkádban befolyásoló tényező a származás kérdésköre? Érzel bármilyen előnyt vagy hátrányt abból adódóan, hogy cigány vagy (akár a munkádban, akár a mindennapok terén)?
5. Mennyire vagy tudatos a nemzetiségedet tekintve? Az életedben milyen jelentőséggel bír a cigányság hagyományvilága? A családotban és közvetlen környezetben tartjátok a különböző szokásokat?
6. Mit látsz/érezkelsz, manapság a cigány családok mennyire őrzik a hagyományaikat, szokásaikat? Kérlek, fejtsd ki pár mondatban az erről a témáról alkotott véleményedet!
7. Mit gondolsz arról, hogy az iskolákban (kiemelten azokban ahová különböző nemzetiségű gyermekek járnak), az osztályok ismerkedjenek meg a Magyarországon élő nemzetiségekkel, hagyományaikkal, szokásaikkal? Természetesen a korosztályoknak megfelelő módon.
8. Találkoztál-e erre törekvő programokkal, lehetőségekkel (nemzetiségi napok, témahetek, táncház, nyelvtanulás...)?
9. Amennyiben van még bármi, amire nem került sor a kérdések alapján, de szeretnéd megosztani, elmondani a véleményedet róla, itt megteheted!

PEDAGÓGUS

1. Kérlek, mutatkozz be pár mondatban! Hogy hívnak? Hol laksz? Milyen végzettséged van? Mit dolgozol jelenleg?
2. Mióta dolgozol a jelenlegi munkahelyeden és mit dolgoztál előtte?
3. Munkád során milyen mértékben van jelen a származás, különböző nemzetiségek kérdésköre?
4. Mi jut eszedbe először, arról a szóról, hogy cigány?
5. Az eddigi munkád során volt olyan pozitív és/vagy negatív tapasztalatod, amely a cigánysághoz köthető? Amennyiben igen, kérlek fejtsd ki pár mondatban!
6. Mi a véleményed a cigány gyermekek oktatásba történő integrációjáról? Milyen tapasztalataid vannak ezen a téren? Volt-e ebből adódó konfliktus helyzet, vagy akadály, amit neked kellett megoldanod? (Pl.: Az egyik gyermek megjegyzést tett a másik gyermek származására. Az osztályközösség a származása miatt közösített ki valakit. A gyermek nem tudott beilleszkedni. A szülők nem voltak együttműködőek.)
7. Véleményed szerint mi a legnagyobb probléma/akadály, ami nehézséget okoz a cigány gyermekeknek a tanulásaikban?
8. Ismersz olyan egyesületet, programot, lehetőséget, amely ezeknek a gyermekeknek segít a tanulásaik előrelendítésében?
9. Mit gondolsz arról, hogy az iskolákban (kiemelten azokban ahová különböző nemzetiségű gyermekek járnak), az osztályok ismerkedjenek meg a Magyarországon élő nemzetiségekkel, hagyományaikkal, szokásaikkal? Természetesen a korosztályoknak megfelelő módon.
10. Amennyiben van még bármi, amire nem került sor a kérdések alapján, de szeretnéd megosztani, elmondani a véleményedet róla, itt megteheted!

A TÉMAHÉT ZÁRÓNAPJÁN RÉSZTVEVŐ SZEMÉLY

1. Kérlek, mutakozz be pár mondatban! Hogy hívnak? Hol laksz? Milyen végzettséged van? Mit dolgozol jelenleg?
2. Munkád során milyen mértékben van jelen a származás, különböző nemzetiségek kérdésköre?
3. Mi jut eszedbe először, arról a szóról, hogy cigány?
4. Mit gondolsz arról, hogy az iskolákban (kiemelten azokban ahová különböző nemzetiségű gyermekek járnak), az osztályok ismerkedjenek meg a Magyarországon élő nemzetiségekkel, hagyományaikkal, szokásaikkal? Természetesen a korosztályoknak megfelelő módon.
5. Találkoztál-e erre törekvő programokkal, lehetőségekkel (nemzetiségi napok, témahetek, táncház, nyelvtanulás...)?
6. Szerinted mennyire fontos, hogy korosztálytól függetlenül beszéljünk a nemzetiségek, származás, előítéletek és elfogadás témaköréről? Tapasztalataid alapján ez manapság milyen mértékben van jelen társadalmunkban? Tudnál olyan közösséget, eseményt, programot mondani, ahol erre lehetőség nyílik?
7. Mi a véleményed a cigány gyermekek oktatásba történő integrációjáról? Véleményed szerint egy tematikus hét segítheti-e a beilleszkedési folyamatot, amikor is az osztály megismerkedik az adott gyermek nemzetiségének kultúrájával?
8. Szerinted milyen korosztálynál lehet először előhozni a nemzetiségekkel kapcsolatos témát és az elfogadás témakörét?
9. Az elhangzott információk ismeretében és az utolsó napon való részvételed tapasztalatai alapján mi a véleményed a *Témahét a sokszínűségről* nevezetű egy hetes délutáni

foglalkozásról? A gyerekeket látva és történeteiket hallva, mit gondolsz érdemes volt ezt a témahetet megtartani?

AZ INTERJÚKBÓL FELHASZNÁLT KÉRDÉSEK

Komjáti Zoltán – roma nemzetiségű falugondnok

4. Mit gondolsz, a munkádban befolyásoló tényező a származás kérdésköre? Érzel bármilyen előnyt vagy hátrányt abból adódóan, hogy cigány vagy (akár a munkádban, akár a mindennapok terén)?

Hát inkább hátrány éreztem többnyire. Voltak olyan esetek, hogy előnyt éreztem a származásom miatt, de legtöbb esetben inkább hátrányt éreztem. Van, aki ránézésre meglát, és azt mondja ú, cigány és úgy viselkedik és úgy is ítél, de a történetnek a többsége az általában, ha megismer, vagy szán rám annyi időt, hogy kicsit beszélgessünk, akkor igen más lesz a véleménye, de nem minden esetben. Van, amikor nem lehet elkövetkeztetni ettől, hogy cigány vagyok és volt olyan példa, ahol nem lehetett megváltoztatni a véleményét. Nem is akarom, csak volt olyan, hogy amikor ez megtörtént a beszélgetés közben.

Hevérné Kanyó Andrea – mesterpedagógus

6. Mi a véleményed a cigány gyermekek oktatásba történő integrációjáról? Milyen tapasztalataid vannak ezen a téren? Volt-e ebből adódó konfliktus helyzet, vagy akadály, amit neked kellett megoldanod? (Pl.: Az egyik gyermek megjegyzést tett a másik gyermek származására. Az osztályközösség a származása miatt közösített ki valakit. A gyermek nem tudott beilleszkedni. A szülők nem voltak együttműködőek.)

Én hiszek az integrációban. Én inkább azt éltem meg, hogy a gyermeknek nem alakultak ki a kapcsolatteremtő képességei és piszkálódással szeretné felhívni magára a figyelmet. Szóval én inkább ezt a piszkálódást, amikor fáradt, amikor rosszabb passzban van. Ez a természetéből adódik, de ha nincs előtte jó példa, honnan lenne bármilyen. A nagyobb probléma még mindig a pedagógusok között az ellenállás. Az a gyerek, akivel kicsit többet kell foglalkozni, akinek a szüleivel szorosabb kapcsolatot kell tartani, ő probléma. Gondolom, ezeknek a pedagógusoknak van negatív élményük.

7. Véleményed szerint mi a legnagyobb probléma/akadály, ami nehézséget okoz a cigány gyermekeknek a tanulmányaikban?

Szerintem a minta. Nincs előttük minta, nincs követendő példa. Talán a tanodában láthatnak példát, hogy van valahol olyan cigány ember, aki el tud jutni odáig. Visszahúzzák egymást, nem érték a tanulás. Egyszerűbbnek, rövidebb útnak látják, hogy kézzel, verekedéssel, cselekedettel oldják meg a problémákat. Azokba az iskolákba, ahová hirtelen becsöppen egy tömeg a cigány gyerekekből, ott biztos, hogy nagyon nehéz dolgozni, mert a kollégák nincsenek rá kiképezve.

Hermenn-né Rattinger Mária – polgármester, óraadó tanár

5. Az eddigi munkád során volt olyan pozitív és/vagy negatív tapasztalatod, amely a cigánysághoz köthető? Amennyiben igen, kérlek fejtsd ki pár mondatban!

Rengeteg ilyen tapasztalatom volt. Sajnos több negatív, mint pozitív. A roma közösség két pólusra szakadt. Közel fele beilleszkedett a közösségünkbe, szorgalmasan dolgoznak, igényesen nevelik gyermekeiket. Velük nincs sem viselkedési, sem tanulási probléma. A másik réteg életviteli szokásai messze elmaradnak az elvárhatótól a rengeteg segítség ellenére.

Nincs jövőképük, napról-napra élnek. Gyermekeiket is erre nevelik. Mindent a környezetüktől várnak. A gyerekek rosszul teljesítenek, lemorzsolódnak, nehezen viselik a kööttségeket.

Mátés Dóra – óvopedagógus, Szentandrásy István Egyetemi Roma

Szakkollégium hallgatója (résztevő a témahét zárónapján)

9. Az elhangzott információk ismeretében és az utolsó napon való részvételed tapasztalatai alapján mi a véleményed a *Témahét a sokszínűségről* nevezetű egy hetes délutáni foglalkozásról? A gyerekeket látva és történeteiket hallva, mit gondolsz érdemes volt ezt a témahetet megtartani?

Véleményem szerint egy rendkívül hasznos és informatív témahét volt. A gyermekek a délutáni foglalkozásokon tökéletesen megismerkedhettek a különböző kultúrákkal, mindenki tehetett valami tanulságot a képzeletbeli tarsolyába. A gyerekek felszabadultan tudtak a különböző nemzetiségekről beszélgetni, örömmel vettek részt a cigánytánc tanulásában. Lelkesen mutogatták a hét folyamán elkészített montázsukat, rajzaikat, valamint nagy részletességgel magyarázták azt, hogy adott képen mik és miért szerepeltek. Szerintem a gyermekeknél nem az

az elsődleges cél, hogy azt mondják, szeretik ezt vagy azt a nemzetiséget, hanem sokkal inkább az, hogy természetesen, ellenérzések nélkül tudjanak gondolni különböző kultúrákra.

Máté Enikő Mária – Szentandrassy István Egyetemi Roma Szakkollégium volt hallgatója (részrtvevő a témahét zárónapján)

9. Az elhangzott információk ismeretében és az utolsó napon való részvételed tapasztalatai alapján mi a véleményed a *Témahét a sokszínűségről* nevezetű egy hetes délutáni foglalkozásról? A gyerekeket látva és történeteiket hallva, mit gondolsz érdemes volt ezt a témahetet megtartani?

Abszolút érdemes volt, megtartani ezt a témahetet, ez úton is gratulálok még egyszer a megszervezéshez és megvalósításhoz. Én az ott töltött idő alatt azt tapasztaltam, hogy ugyan fáradtak voltak már a gyerekek, mivel péntek volt, de nagyon élvezték.

2. melléklet – Forгатókönyv

Érzékenyítő témahét a sokszínűségről

Dátum: 2024. 06. 10-14.

Időpont: Hétfőtől péntekig, minden nap napközi időben, azaz 14.00-tól 16.00-ig.

A feladat végrehajtásában résztvevők: Az adott osztály létszáma 24 fő. Ebből 13 lány és 12 fiú.

Korukat tekintve 8-10 éves gyermekek alkotják az osztályt.

A feladatok részletes leírása:

Hétfő – fejlesztő biblioterápiás foglalkozás, ahol a középpontban egy *sokszínűségről* szóló mese van, és a végén útravalónak Eörsi István: Katicabogaramról c. verse is megjelenik.

A foglalkozás két, egyenlő létszámú csoportban valósul meg egymás után, azaz 2x40-45 percben. A csoportok kialakításánál figyelembe vesszük, hogy mind két csoportban legyen jelen cigány és nem cigány származású tanuló is, valamint, hogy a két csoport összetétele nagyjából azonos legyen (származás, fiúk és lányok aránya). A másik csoportnak ebben az időtartamban élménypedagógia feladat zajlik az udvaron (eső esetén a könyvtárban), melynek célja a tolerancia, máság elfogadása kompetencia fejlesztése.

A feladat elvégzéséért felelős személy:

Fejlesztő biblioterápiás foglalkozás: Árok-Vörös Ildikó

Élménypedagógiai foglalkozás: Tárnoky Kata

Kedd – 4 csoportra osztani az osztályt, és körforgó rendszerben játékos feladatokat oldanak meg: szavak és jelentésük párosítás feladat, népviselet és ország memória kártya, különböző nemzetiségű emberek kirakós. Fontos, hogy a cigányság valamilyen formában mindegyikben megjelenjen! Ezt követően kézműves foglalkozás. Katicás vers újraolvasása együtt, majd katica készítése, ahol pettyes szárnyak helyett mindenki teljesen szabadon, egyedire színezi, öltözteti, díszíti, így lesz mindegyik szép, az összes egymás mellé téve pedig igazán megmutatja a *sokszínűséget* (ezt aztán hazavihetik).

Az adott napon zajló feladatok elvégzéséért felelős személy: Tárnoky Kata

Szerda – Felvezető beszélgetés (irányított): közös pontok keresése a különböző etnikumú emberek képeinél (híres emberek...) – belső, külső tulajdonságok, ahol a belső például az elért siker, tudás, milyen sportoló, tudós, üzletember... stb.

Ezt követően elolvasni Böszörményi Gyula: Emberke színe c. könyvét. A könyvből több illusztráció is fénymásolva rendelkezésre áll, megnézzük együtt és megcsináljuk a gyerekekkel is az egyiket, mint kézműves foglalkozás: különböző bőrszínű kezek körbenyírása papírból + véletlenszerűen húzni egy osztálytársat és az ő legjobb tulajdonságát a papírkézbe írni és odaadni neki.

A gyerekek tenyerébe beleírni a kapott szót tetováló tollal, és egymás mellé a padokon vagy a földön összetenni a karokat, megnézni, hogy mindenkinek kicsit vagy nagyon más színű a bőre, összehasonlítani, és megbeszélni, miért nem egyforma, miért olyan *sokszínű*. Fontos, hogy hangozzon, akinek sötétebb a bőre, az cigány származású. És el kell, hogy hangozzon az is, hogy bármennyire is különbözőek vagyunk, mindenkinek van egy jó tulajdonsága, amelyet a tenyereken láthatunk.

A feladat elvégzéséért felelős személy:

Felvezető beszélgetés, kézműves foglalkozás: Tárnoky Kata

Emberke színe c. könyv feldolgozása: Árok-Vörös Ildikó

Csütörtök – Felvezetésként közösen megnézzünk egy részt a cigány mesék című sorozatból. Csoportbontás a cigány foglalkozásnak megfelelően, majd plakátkészítés csoportban az adott foglalkozásról: hogyan éltek, vándoroltak, mikkel foglalkoztak – teknővájó, kanalas, lókupec, lakatos, üstfoltozó, kolompár

Végén punya kóstolás. (Erre a napra a gyerekek is hozhatnak majd titkos recepteket, amiket megoszthatnak az osztállyal.)

Az adott napon zajló feladatok elvégzéséért felelős személy: Tárnoky Kata

Péntek – Cigány tánc tanulása, közben cigány ruhákba fel lehet öltözni szabadon, *sokszínűen*. Szakkollégium bevonása a programba. Végén zárómese – cigány népmese minimális feldolgozással és kimeneti felmérés

Búcsúzóul a gyermekek egy a témahetet összefoglaló kisfüzetet kapnak, ami tartalmaz képeket, kisebb szövegeket, játékokat, melyek elhangoztak a hét folyamán.

A feladat elvégzéséért felelős személy:

Tánc: Tárnoky Kata (Táncoktató: Rinkócziné Nyögéri Henrietta)

Zárómese: Árok-Vörös Ildikó

A feladat végrehajtásában résztvevők:

Szentandrassy István Egyetemi Roma Szakkollégium hallgatói

Folyamatos (a foglalkozásokat kiegészítő) lehetőségek az egész héten:

tolerancia könyvek, versek pl.: (Emberke színe + más tolerancia könyvek)

Fontosnak tartjuk, hogy a gyermekek minden nap vigyenek haza valami kézzel fogható, maradandó dolgot, amiről a későbbiekben is eszükbe juthat ez a témahét, ezzel is elősegítve a program hosszabb távú hatását.

Hétfő: Eörsi István: Katicabogaramról verse

Kedd: A saját maguk által papírból készített egyedi katicabogár.

Szerda: Papír kéz, melyben az adott gyermek legjobb tulajdonsága szerepel.

Csütörtök: Punya recept

Péntek: A témahetet összefoglaló kisfüzet.

A stáblista összeállítása

- Árok-Vörös Ildikó: fejlesztő biblioterapeuta, mentálhigiéniai szakember (főszervező)
- Tárnoky Kata: tanító, Szentandrassy István Egyetemi Roma Szakkollégium hallgatói képviselője, a résztvevő osztály napközis nevelője (főszervező)
- Szentandrassy István Egyetemi Roma Szakkollégium hallgatói
- Rinkócziné Nyögéri Henrietta táncoktató
- Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium 2.b osztályos tanulói

3. melléklet - Fejlesztő biblioterápiás foglalkozástervezet

Finy Petra: A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkány című mese felhasználásával

Téma: érzékenyítés, elfogadás, tolerancia a sokszínűség iránt.

A felhasznált mű: Finy Petra: A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkány című mese, Eörsi István: Katicabogaramról című vers.

Célcsoport: az érzékenyítő témahétén résztvevő 2. b. osztály tanulói.

Helyszín: Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium, a 2.b osztály tanterme.

Létszám: 12-12 fő (egymás után 2 csoport)

Időpont: 2024. június 10. hétfő

Időtartam: kb. 45-50 perc/csoport

Kellékek:

- A mesekönyv egy példánya, a vers 25 példányban (amely elvihető lesz)
- Varázskötél, színes kendők (fehér, piros, kék, arany), fénymásolat a Fehér Hercegnőről, 4 helyszín neve A4-es méretben kinyomtatva, katicás vers A4-es és kicsi méretben, 2 csomag színes drazsé.
- A témahét alatt a teremben kihelyezésre kerülő könyvek.

Felkészülés:

- a művek többszöri olvasása; keletkezési és háttértörténetének megismerése; a megbeszélésre szánt téma körüljárása, átgondolása, mai aktualitása, megjelenése életünkben és a témahéthez kapcsolódása; a feldolgozás és az azt segítő kérdések megtervezése,
- a feldolgozáshoz kiválasztott képek, feliratok és a vers fénymásolása,
- a kendők, drazsé, varázskötél beszerzése,
- az osztály két csoportra osztása,
- a terem előkészítése, átrendezése, a padok széthúzásával a terem szélére, hogy középen nagy üres tér maradjon.

Cél: az érzékenyítő témahét nyitónapja, bevezetés, ráhangolás az egész hét témájára, az elfogadás, másság, sokszínűség, tolerancia témában. A cél a bőrszín, származás, azon belül is a cigányságra helyezni a hangsúlyt majd, de ezen a napon csak azt elérni, hogy különbözők vagyunk, de mégis sok mindenben hasonlítunk, és elfogadásra vágyik mindenki, nem a külső alapján kell ítélni, véleményt mondani.

A mástól, a tőlünk eltérőtől félünk, idegenkedünk, mert nem ismerjük, nincs vagy nem jó, nem valós információnk van. Fontos tehát ezt, és az ebből következő dolgot kimondani; ne ítélj, ne idegenkedj, légy nyitott és ismerj meg másokat. Különbözünk és hasonlítunk. Ezt az ismerkedést folytatjuk majd a héten a cigányság kultúrájának megismerésével – zene, tánc, irodalom, gasztronómia területén.

Fontos cél a résztvevők saját, a témához való viszonyulásának felfedezése, megértése, és a saját életükben a Hercegnő történetével a párhuzamot, korábbi vagy aktuális tapasztalatokat megtalálni, és az esetleges helytelen viselkedésminták megváltoztatásának lehetőségeiről beszélni.

Konkrétan elérni kívánt cél: a mese segítségével ráhangolni, rávezetni a gyermekeket az érzékenyítő témahétre, beszélgetni arról, hogy sokféle ember létezik, sok különbség és sok hasonlóság is van köztünk, és beszélgessünk az elfogadásról.

A foglalkozás

Megérkezés, csoportszabályok tisztázása, megbeszélése:

A megérkezés a délután, sőt az egész témahét elején történik, az első feladat elkezdését megelőzően kerül ismertetésre a délutáni, heti program, és az ahhoz szükséges feltételekben megegyezés, mi kell ahhoz, hogy jól érezzük magunkat.

A foglalkozás legelején Kiss Ottó Végtelen című versének első versszakát újra és újra elszavalva alakítjuk ki közösen a Varázskötéllel a Varázskört, amelyen belül a foglalkozás mesélős-beszélgetős része zajlik. Ez alkalmas arra, hogy a felesleges energiákat, izgalmat kicsit kiengedjék, oldódjanak. Amikor a Varázskör elkészül, megérkezünk, mindenki elfoglalja a helyét a körön belül. Ezt követi a bemutatkozásom, és annak ismertetése, hogy mi fog történni a héten, illetve a mai nap, valamint a szabályok tisztázása, megbeszélése – meghallgatjuk egymást, nincs bírálat, kritika, tiszteljük a másik véleményét, titoktartás, aktivitás, passzívnak maradás joga, E/1-ben megszólalás.

Bevezető, ráhangolódást segítő játék:

A szűkre szabott időkeret miatt a bemutatkozó kör és a ráhangoló játék egyben tervezett, nem tud elhatárolódni. A foglalkozáson a bevezető játék „minden ízű drázsékkal” történik. Mindenki választ egy vagy maximum két darab drázsét, majd sorban elmondja mindenki a nevét, és azt, hogy miért választotta azt, amit, mire számít ízben, megbeszéljük közösen, hogy a színek mennyire befolyásolták a választásokat. Mindaddig a drázsét nem lehet megenni. Amikor mindenki elmondta, amit gondol, jöhet a falatozás. Ezt követően jön a kérdés, hogy mit tapasztaltak? A várakozásnak megfelelő volt az íz vagy nem? A külső alapján történt választás

jónak bizonyult, vagy a belső, az íz teljesen más volt? Meg kell hallgatni a tapasztaltakat, a kellemes és a negatív csalódásokat is, és rávezetni kérdésekkel a gyerekeket arra, hogy a külső nem minden, sokkal fontosabb a belső, jelen esetben az, hogy finom legyen a draszté.

A mű bemutatása és feldolgozása:

A mese elolvasása 8 perc, a 4 beszélgetés 3-4 perc egyenként, tehát kb. összeségében kb. 25 perc van a mesére (a szűkebb időkeret miatt kell tervezni ilyen szinten).

A felkészülés a mesére a szem-fül-lélek megpucolása módszerrel zajlik, megdörzsöljük a szemünket, fülünket és lelkünket, hogy jobban be tudjuk fogadni a mesét, eljusson még a lelkünkhöz is.

Rendelkezésre áll egy példány a könyvből, a mese felolvasása részletekben történik. Több helyszínen játszódik a történet, ezek egyenként kerülnek felolvasásra, és minden helyszínnél megállunk, beszélgetünk. A Fehér Hercegnő képe már az elején a kör közepére kerül helyezésre, az egyes pontoknál pedig mindig lekerül az éppen aktuális helyszín neve papíron, és mellé egy-egy színes, az éppen aktuális helyszínnek, sárkánynak megfelelő színű kendő, a fehér kendőt pedig az első rész közben kell letenni a kör közepére.

Az egyes szakaszok és a hozzá tartozó kérdések:

1. Császár palotája – probléma a túl fehér bőre – kirekesztettség érzése.

Mit gondolsz a Fehér Hercegnőről? (szép, kedves, fehérbőrű, szereti az Arany sárkányt, félnek tőle a bőre fehérsége miatt, szomorú, kirekesztett...). Tudsz olyat, hogy valakit kirekesztenek valamilyen külső tulajdonság miatt? Előfordult már veled? Kirekesztettek már Téged valami miatt? Hogy élted meg? Tudott valaki segíteni? Milyen lesz a Fehér Birodalomban? Hogy képzeled el?

2. Fehér Birodalom – probléma a cérnavékony szeme – kirekesztettség érzése.

Mit érzel most és mit érezhet a Fehér Hercegnő? Milyen érzés lehet, hogy máshol sem jó? Éreztél már olyat, hogy se itt, se ott, sehol sem jó, sehol sem szeretnek, fogadnak el? Az milyen? A Fehér Hercegnő itt is kirekesztett, szomorú, most a vékony szeme miatt. Mit gondolsz erről? Mit gondolsz, mi fog történni, tud segíteni az Arany Sárkány? Hogyan folytatódik?

3. Száműzöttek országa – mindenki ott él, aki „más”, gyűlölik az átlagosokat – egymás elfogadása, de gyűlölettel az átlagosok iránt.

Lennél a Száműzöttek országában? Maradnál a Fehér Hercegnő helyében, mit tennél? Kik a hétköznapiak, átlagosok? Te kit tartasz átlagosnak? Ha a haj, szem, bőr, alkat más, mint a többségé – a megoldás a száműzés? Milyen szempontok szerint lehet megkülönböztetni embereket egymástól? Számítanak ezek?

4. Sárkány mester – Fehér Sárkánnyá változás – önellfogadás, megnyugvás.

Hogy érzed magad? Hogyan tetszett, milyen érzést váltott ki a mese vége? Boldog lehet így a Fehér Hercegnő? Milyen befejezést tudnál mondani?

Melyik helyen élnél, ha Te lennél a Fehér Hercegnő?

Erre a kérdésre feladatként kell választ adnia a gyerekeknek, a négy helyszín szerint, a választásnak megfelelő papír mellé kell állni. A választásokat mindenkinél lehetőség szerint át kell beszélni, meghallgatva egymást, tanulva egymástól, megértve egymást.

További feldolgozást, és a párhuzamot, megértést segítő kérdések, felvetések:

Átéltél, tapasztaltál-e már olyat, hogy valakinél számított a bőrszíne, vagy valamelyik más külső tulajdonsága, és az miatt érte jó vagy rossz dolog? Milyen érzés, ha más vagy, mint a többiek? Probléma mai életünkben a kirekesztés, az, hogy valakit nem szeretünk, csúfolunk tulajdonságok miatt? A Száműzöttek gyűlölködése miért volt elfogadhatatlan a Hercegnőnek? Az, hogy Sárkánnyá vált, jó megoldás? Meg tudod érteni? Tényleg megnyugvást, megoldást jelent ez? A Fehér Hercegnő ezzel a döntéssel feladta a küzdelmet, nem akart elfogadást, hanem átváltozott, ez a könnyebb út vagy nehéz ez is?

Lezárás, visszacsatolás:

A foglalkozás második része, a lezárás-feladat Eörsi István Katicabogaramról című verse, mely kis papírokon kiosztásra kerül a gyerekeknek is, de foglalkozásvezetőként felolvasom.

A vers elolvasása után az a feladat, hogy elmondják, mit érez a katica? Érezted-e már úgy, hogy valamiért bántottak, igazságtalanság ért olyan miatt, amiről nem tehetsz (pl. hajad, magasságod, mozgásod, ruhád, cipőd, táskád, bőröd színe)? Nehéz dolog figyelmen kívül hagyni a sértéseket, bántásokat?

A zárás a vers kapcsán történő beszélgetés, összefoglalva a külső és belső tulajdonságok sokféleségét, és azt, hogy melyik a fontos, fontosabb, mit jelent elfogadónak lenni, átérezni más helyzetét. Fontos, hogy ezek csak külső tulajdonságok, amiket el kell fogadni, mert mindannyian különbözőek vagyunk, és az így jó, hogy a világ sokszínű. A sokszínűség, sokféleség tudatosítása, és ennek pozitív hatásainak kihangosítása.

Ellenőrzés, értékelés: Mennyire érte el a célját a foglalkozás, mennyire sikerült a résztvevőknek bevonódni, aktívnak lenni, sikerült-e a mindennapi, saját élethez párhuzamot találni? Sikerült-e a sokszínűség, mint érzékeny téma oldása, a más bőrszínű, egyéb más, külső jegyekkel rendelkező emberek megértésére, hozzájuk való közeledésre minta nyújtása a mese alapján? Sikerült-e a témahét indításaként az érzékenyítés irányába megmozdítani a gyerekeket?

Irodalom:

Finy, P. (2009). *A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkány*. Csimota Kiadó.

Eörsi, I. (1994). Katicabogaramról. *Cigányfűró*, 1(1), 11.

Kiss, O. (2006). Végtelen. In *Emese almája. Szép Szó Tár*, (pp. 59). Pagony.

Böszörményi Gyula: Emberke színe című könyve felhasználásával

Téma: érzékenyítés, elfogadás, tolerancia, a sokszínűség iránt.

A felhasznált mű: Böszörményi Gyula: Emberke színe.

Célcsoport: az érzékenyítő témahéten résztvevő 2. b. osztály tanulói.

Helyszín: Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium, a 2.b osztály tanterme.

Létszám: 24 fő

Időpont: 2024. június 12. szerda

Időtartam: kb. 45-60 perc (kézműves foglalkozással együtt), tisztán kb. 20-25 perc

Kellékek:

- A könyv egy példánya.
- A4-es méretben a könyvből színesben fénymásolt képek (3 db – belső borító, 10. és 17. oldal).

Felkészülés:

- az előző két nap tapasztalatainak, történéseinek áttekintése,
- a mű többszöri olvasása; keletkezési és háttértörténetének megismerése; a megbeszélésre szánt téma körüljárása, átgondolása, mai aktualitása, megjelenése életünkben és a témahéthez kapcsolódása, az előző napok foglalkozásaihoz való illeszkedése;
- a feldolgozáshoz kiválasztott képek fénymásolása, a mese feldolgozásának és a feldolgozást segítő kérdések kidolgozása,
- a bevezető, ráhangoló játékok és a lezárás megtervezése,
- a kézműves foglalkozással való összehangolás a sorrend, egymásra épülés tekintetében, mivel ez a foglalkozás alternatív módon valósul meg más, erre a napra tervezett programelemekkel együtt, azokhoz illesztve,
- a terem előkészítése, átrendezése.

Cél: A hétfői napon elkezdett érzékenyítés folytatása, kifejezetten a különböző bőrszínekre vonatkozóan. Az eddigi délutánok során a foglalkozásokon el kellett jutni odáig, hogy külsőre nagyon különbözőek vagyunk mindannyian, sokszínűek, azonban nem ez számít, hanem a belső tulajdonságok. Arról is volt szó, hogy milyen általunk is használt, de nem magyar szavak léteznek, a népviseletek megismerése után pedig a katicás vers alapján egy igazán egyedire színezett, öltöztetett katica is elkészült papírból, szintén rávilágítva arra, hogy mindegyik szép, az összes egymás mellé téve pedig igazán megmutatja a sokszínűséget. Ezen foglalkozás már

kifejezetten a bőrszínek sokszínűségéről kell, hogy szóljon, kimondva, hogy kinek milyen színű a bőre, és melyik népet, nemzetséget milyen bőrszín jellemez.

Fontos cél a résztvevők aktivitásának segítése, a saját, a témához való viszonyulásának felfedezése, megértése, és a saját életükben a bőrszínekkel kapcsolatosan a megfélemlítést, korábbi vagy aktuális tapasztalatokat megtalálni, és az esetleges helytelen reagálások, viselkedésminták megváltoztatásának lehetőségeiről beszélni.

Konkrétan elérni kívánt cél: a mese alapján beszélgetni arról, hogy létezik az emberek közt sokféle bőrszín, beszéljünk arról, miért is ez a sokszínűség. Erre egy lehetséges, kedves magyarázatot nyújt a felhasznált mese. Az érzékeny, nehéz témáról közös gondolkodás elindítása egy humoros, szerethető könyv alapján.

A foglalkozás

Megérkezés, csoportszabályok tisztázása, megbeszélése:

Ezek így együtt, de messze nem a hagyományos módon zajlanak, mivel a témahét terve alapján a kézműves foglalkozás feladatának kiadását követően, az alkotás folyamata közben terveztük a mese feldolgozását.

A megérkezés tehát valójában a délután elején történik, az első feladat elkezdését megelőzően, ekkor kerül ismertetésre a délutáni program, és az ahhoz szükséges feltételekben megegyezés; mi kell ahhoz, hogy jól érezzük magunkat.

Bevezető, ráhangolódást segítő játék:

Ezen a foglalkozáson a bevezető játékot – bár jelen van – nem én, mint fejlesztő biblioterapeuta tartom, hanem a tanítónő. A feladat közös pontok, hasonlóságok és különbségek keresése a különböző etnikumú emberek képeinél (híres emberek) – belső, külső tulajdonságok, ahol a belső tulajdonság például az elért siker, tudás, milyen sportoló, tudós, üzletember a képen látható személy.

Ezt követően kezdődik a kézműves foglalkozás, különböző színű papírokra a saját kezek körbe rajzolása és kivágása. A papírok színe az Emberke színe könyv színvilágával egyező, a bőrszínek többféle árnyalatát jeleníti meg. Az alkotás közben történik a mese feldolgozása, így a rávezetést gyakorlatilag több játék is segíti, a sokszínűséggel kapcsolatos élmények megmozgatása, előhívása ezzel megvalósul.

A mű bemutatása és feldolgozása:

Rendelkezésre áll egy példány a könyvből, melyet részletekben olvasok fel.

A mese olvasása közben, az egyes szakaszok végén megállás van, és az A4-es méretű, fénymásolt képekből az az aktuális kerül felmutatásra, ahol éppen tartunk a könyvben.

1. kép: az emberke fehér színű – a kép felmutatása valószínűleg azonnal kivált reakciókat, de segítő kérdésekkel azért ki kell mondani, hogy tetszik-e, unalmas-e, lehetne mindenki ilyen...?
2. kép: az emberke foltos – a kép felmutatása valószínűleg itt is rögtön felszínre hozza a véleményeket, akár hasonlóságot egy tehénhez, vicces, furcsa a kép. Szabadon hagyni kell az asszociációkat kimondani, és érdemes rákérdezni, hogy jó lenne-e ilyennek lenni? Egyáltalán akkor is furcsa lenne, ha mindenki foltos lenne?
3. kép: öt féle színű kéz – az emberek különböző színei. Ez a kép a leginkább színes, az előző képekhez képest nem embert ábrázol, hanem csak kezeket, melyek mind más színűek (fehér, barna, sárga, fekete, bronz). Szintén érdemes megkérdezni melyik tetszik, ha esetleg valaki a fehéret mondja, visszautalni arra, hogy a csupa fehér az összes ember lehetőségénél mit gondolt.

Szoktak-e erre figyelni a mindennapokban, hogy kinek milyen színű a keze, hasonlították-e már valaki másához a saját kezüket? Melyiket szeretnék maguknak bőrszínben?

A könyvben bejelölt résznél, a 20. oldalon történik a következő megállás és kérdezés, ehhez kép már nem tartozik, csak kérdések – Ég Atya ekkor mondja, hogy a különböző színű emberek tisztelni fogják egymást. Segítő kérdések:

- Így van, egyetértesz? Te hogy gondolod?
- Mit tapasztalsz, gondolsz, a külsőben különböző emberek mind tisztelik és elfogadják egymást?
- Mondj példát a környezetedből a véleményed igazolására!

A mese végén ismét elhangzik a kérdés, hogy Ég Atyának igaza volt?

Feladat a mese elolvasását követően, a beszélgetés elején: gondold végig, hogy Ég Atyának vagy Hold Anyónak lett igaza, és állj a megfelelő oldalra a teremben. Amikor mindenki választott, akkor ismét beszélgetünk a témáról, kérdések segítségével:

Mit gondolsz, szebb valamelyik bőrszín? Neked van, amelyik nagyon, és van, amelyik egyáltalán nem tetszik? Fogalmazd meg, miért? Számít, hogy milyen a bőrszíne valakinek? Tisztelik, elfogadják egymást a különböző bőrszínű emberek, vagy bántják, elítélik – te mit tapasztalsz, látsz, érzel? Lehetett volna másképp színezní, alakítani az alkotóknak?

Cél a beszélgetésben eljutni addig, hogy mindegyik szín más, de mind szép tud lenni. Egyik se jobb, vagy rosszabb, csak más színű, illetve ehhez képest ki hogy érez, és meg tudjuk-e keresni az okát? Az is nagyon jó eredmény, ha megfogalmazzák, kimondásra kerül, hogy nem tetszik valamelyik szín, a hét során még lesz alkalom ezzel, ennek okával dolgozni.

Feladat a beszélgetés végén: ha esetleg most másképp gondolod, változtatnál, akkor nyugodtan állj át a másik oldalra, mint amit korábban választottál (Ég Atya vagy Hold Anyó véleményével értesz egyet). Aki cserél, attól meg kell kérdezni, mi miatt tette, mit gondol most másképp, miért változott a véleménye?

További feldolgozást, és a párhuzamot, megértést segítő kérdések, felvetések:

Átéltél, tapasztaltál-e már olyat, hogy valakinél számított a bőrszíne, az miatt érte jó vagy rossz dolog?

Különböző bőrszíne kiknek van? Fogalmak népcsoportokkal, bőrszínekkel kapcsolatban.

Milyen érzés, ha más színű vagy, mint a többiek?

Tudunk őszintén beszélni a sokszínűségről? Volt már lehetőség valakivel erről beszélgetni?

Probléma mai életünkben a sokszínűség?

Lezárás, visszacsatolás:

A lezárás, visszacsatolás nem kizárólag a mese kapcsán történik, hanem a játékok átvezetnek a következő feladatra, mivel a mese feldolgozásának végére el kell készülnenek a papírkezek, a kézműves feladat és a mesefeldolgozás közös folytatásához. Minden gyermek kihúzza véletlenszerűen egy osztálytárs nevét, erről az osztálytársról kell egy jó tulajdonságot ráírni az időközben elkészített papírkézre, majd, amikor mindenki megvan, át is adjuk ezt az adott osztálytársnak. Különböző színű papírkezek lesznek így mindenkinél, de mégis hasonlóak, mivel mindegyik egy-egy jó tulajdonságot tartalmaz. Ezeket a jó tulajdonságokat lemosható tollal a gyerekek kezére is ráírjuk.

Utolsó, szintén közös feladatként, játékként a gyerekeket megkérjük, hogy saját kezeiket sorakoztassák egymás mellé, a könyvben szereplő öt kezes kép alapján, és hasonlítsuk össze az árnyalatokat, színeket, alaposan nézzük meg, kinek milyen, és az eddig megbeszéltek alapján azonosítsuk, kinek-kinek miért világosabb, sötétebb.

Ellenőrzés, értékelés: Mennyire érte el a célját a foglalkozás, mennyire sikerült a résztvevőknek bevonódni, aktívnak lenni, sikerült-e a mindennapi, saját élethez párhuzamot találni? Sikerült-e a sokszínűség mint érzékeny téma oldása, a más bőrszínű, más külső jegyekkel rendelkező emberek megértésére, hozzájuk való közeledésre minta nyújtása a mese alapján? Sikerült-e a különbözőség és annak megértése, elfogadása iránti viszonyulást pozitív irányba elmozdítani, észrevenni, megérteni, hogy az osztályban is különböző bőrszínűek vagyunk, mégis sok a hasonlóság és a jó mindenkiben?

Irodalom:

Böszörményi, Gy. (2009). *Emberke színe*. Csimota Kiadó.

A Nap és a Hold története című népmese felhasználásával

Téma: érzékenyítés a sokszínűség, cigányság iránt, elfogadás, tolerancia.

A felhasznált mű: A Nap és a Hold története című cigány népmese

Célcsoport: az érzékenyítő témahéten résztvevő 2. b. osztály tanulói.

Helyszín: Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium, a 2.b osztály tanterme.

Létszám: 24 fő

Időpont: 2024. június 14. péntek

Időtartam: kb. 20-25 perc

Kellékek:

- A mesét tartalmazó könyv egy példánya.
- A héten használt kellékek – kendők, nyomtatott képek, drazsé, varázskötél.

Felkészülés:

- A témahét korábbi fejlesztő biblioterápiás foglalkozásainak történéseinek, tapasztalatainak áttekintése.

A mű többszöri olvasása; keletkezési és háttértörténetének megismerése; a megbeszélésre szánt téma körüljárása, átgondolása, mai aktualitása, megjelenése életünkben és a témahéthez kapcsolódása; a népmesékkal kapcsolatos ismeretek összegyűjtése, példákkal, könyvekkel készülni a népmesékkal kapcsolatban.

- A tánc foglalkozással való összehangolás a sorrend, egymásra épülés tekintetében.
- Zárónap lévén az egész héten történtek végiggondolása, az ismétlés megtervezése, a kimeneti felmérés előkészítése, és tartalék játékokkal való készülés, a héten használt és a gyerekek által kért kellékek elpakolása.
- A terem előkészítése, átrendezése.

Cél: Az eddigi délutánok során a foglalkozásokon el kellett jutni odáig, hogy külsőre nagyon különbözőek vagyunk mindannyian, sokszínűek, azonban nem ez számít, hanem a belső tulajdonságok. A szerdai irodalmi foglalkozás már kifejezetten a bőrszín sokszínűségéről szólt, kimondva, hogy kinek milyen színű a bőre, és melyik népet, nemzetséget milyen bőrszín jellemez. Ezen a zárónapon a cél a mesehallgatás örömeinek, élményének átélése, megismerni egy cigány népmesét, átgondolni, más-e vagy éppen hasonló az ismert magyar népmesékhez? További cél beszélgetni a népmesékről, szeretik-e, szoktak-e olvasni, van-e kedvenc, vagy kedvenc szereplő, van-e benne olyan elem, jellemző fordulat, szereplő, mely ismétlődik,

tipikus, gyakran előfordul? Ezeket a kérdéseket a meseolvasás előtt és után is fel lehet tenni, a helyzettől és a gyermekek érdeklődésétől függően.

Fontos cél a résztvevők saját, a népmesékhez való viszonyulásának felfedezése, megértése.

Konkrétan elérni kívánt cél: tudatosítani, hogy a magyar népmeséken kívül minden népnek vannak meséi, népmeséi, megismerni egy cigány népmesét, azon keresztül pedig a témahét céljának megfelelően ismereteiket bővíteni a cigánysággal kapcsolatban, segítve ezzel az elfogadást.

A foglalkozás

Megérkezés, csoportszabályok tisztázása, megbeszélése:

Ezek így együtt, de messze nem a hagyományos módon zajlanak, mivel a témahét terve alapján a cigány tánc, tánctanulás foglalkozást követően következik ez a programelem.

A megérkezés így a délután elején történik, az első feladat elkezdését megelőzően, ekkor kerül ismertetésre a délutáni program, és az ahhoz szükséges feltételekben megegyezés; mi kell ahhoz, hogy jól érezzük magunkat. A mozgásos, hangos, kötetlenebb táncot követően egy kisebb pihenő, megnyugvás szükséges mielőtt a zárónapi program folytatódna a mesével.

Bevezető, ráhangolódást segítő játék: „vízválasztó”.

Célja a gyerekek közti hasonlóságok felfedezése, egymás jobb megismerése, érdekes információk, kapcsolódások felfedezése a társaikkal. Börszín, etnikai hovatartozásra vonatkozó, vagy azzal kapcsolatos állítás tudatosan nem hangzik el. A terem egy kötéllel két részre választásra kerül, és az állítások szerint áll minden résztvevő az egyik, vagy másik oldalra. Szabály: őszinteség, és nincs csúfolás, bírálat.

Elhangzó állítások pl. tejszoki – étcsoki, családi ház – emeletes ház, balkezes – jobbkezes, matek – magyar, van kutya, macska otthon – nincs, van testvér – nincs testvér, szeret olvasni – nem szeret olvasni, szereti a focit – nem szereti, hallgat zenét – nem hallgat, van olyan, akinek mindent elmondhat – nincs ilyen személy ... A gyerekek lelkesedése, szabályszerű játéka határozza meg a játék idejét, de 5 percnél több semmiképp ne legyen, gyors válaszok, döntések szükségesek. A játék rövid kiértékelése a következő kérdések mentén zajlik: Melyik volt nehéz válasz? Melyik volt furcsa? Melyiknél voltatok az egyik oldalon nagyon kevesen, vagy nagyon sokan? Ez milyen érzés volt? Tudtál meg új dolgokat a többiekről? Gondoltad, tudtad, hogy ennyi mindenben hasonlítasz valakivel? Volt olyan, hogy mindenki egyik oldalon állt?

A mű bemutatása és feldolgozása:

A mese előtt a korábbi napokról már ismert mesét megelőző szokásokkal kezdünk, Kiss Ottó Végtelen című versének első versszakát újra és újra elszavalva alakítjuk ki közösen a

Varázskötéllel a Varázskört, amelyen belül a foglalkozás mesélős-beszélgetős része zajlik. Ez alkalmas arra, hogy a felesleges energiákat, izgalmat kicsit kiengedjék, oldódjanak. Amikor a Varázskör elkészül, megérkezünk, mindenki elfoglalja a helyét a körön belül. Ezt követően következik a felkészülés a mesére, szem-fül-lélek megpucolása, hogy jobban be tudjuk fogadni a mesét, eljusson a lelkünkhöz is.

A mese elolvasása előtt kérem, hogy figyeljenek arra, hogy a héten elhangzott mesékkel (Fehér Hercegnő, Emberke színe) milyen kapcsolatot, hasonlóságot, esetleg különbséget találnak.

A mese felolvasása egyben, megszakítások nélkül történik.

A felolvasást követően először az első benyomások, vélemények maghallgatása történik, majd kérdések segítik a feldolgozást, illetve a témahét egészéhez, valamint a hétfői és szerdai meséhez való kapcsolódás felfedezését.

Mi tetszett a mesében? Melyik szereplő volt szimpatikus, miért?

A Nap és a Hold, a cigány és a fehér ember eredetének története ez. Hallottatok már hasonlót? A különböző bőrszínek kialakulására több történet, mese, elképzelés létezik – melyik lehet igaz, kell-e, hogy egy legyen igaz? Az Emberke színe című mesével hogyan kapcsolódik ez a népmese? Melyik történet áll hozzád közelebb? A Fehér Hercegnő és a Sárkány mese és e között a cigány népmese közt van hasonlóság? A sárkány – a hétfői napra visszautalás, a sárkány, mint jó, a Hercegnőt segítő, és a sárkány, mint legyőzni való ellenség megjelenése.

Melyik szereplő lennél, mit cipeltél volna, a Napot vagy a Holdat? Mit gondolsz a két emberről, milyen tulajdonságokkal rendelkeznek? Van köztük különbség a mese elején, és a végén? A belső tulajdonságaik változtak? A cigány és a fehér ember közt milyen hasonlóság és különbség van ebben a népmesében?

Milyen népmesei jellemzőket ismertél fel, milyen hasonlóságokat tudsz mondani egy magyar népmesével?

További feldolgozást, és a párhuzamot, megértést segítő kérdések, felvetések:

Bátor, hősiess tett volt ez a két embertől? Tudsz ilyenre példát? Mikor voltál utoljára bátor?

Milyen érzés, ha megváltozik a külsőd? Mit szólnak a többiek? Elfogadnak, elfogadod magad?

El tudod fogadni azt, akinek megváltozik a külsője, vagy csak más, mint a tied?

Lezárás, visszacsatolás:

A lezárás, visszacsatolás nem kizárólag a mese kapcsán történik, hanem akár az egész hétre vonatkozóan. Ez valójában a héten történtek, lezajlott foglalkozások átismétlése, a mesékkel való kapcsolatuk átbeszélése. Itt van mód a héten elérhető könyvekről beszélgetni, megkérdezni, használták, olvasták-e, meghallgatni az élményeket, beszámolókat, teret adni a kérdéseiknek, a könyvekkel, olvasással kapcsolatos mondandójuknak.

Ezen a napon az elvihető emlék a témahét egészéről készített kisfüzet, mely meserészletet, könyvlistát, verset is tartalmaz.

Ellenőrzés, értékelés: Mennyire érte el a célját a foglalkozás, mennyire sikerült a résztvevőknek bevonódni, aktívnak lenni, sikerült-e a mindennapi, saját élethez párhuzamot találni? Sikerült-e a népmesékkal kapcsolatos ismereteiket bővíteni, átgondolni, hogy milyeneket ismernek, mit szeretnek bennük, miért jó különböző népek meséit olvasni, megismerni. Sikerült-e a cigányokról egy újabb, a népmesékre, történeteikre vonatkozó ismeretek révén az elfogadást pozitív irányba elmozdítani?

Irodalom:

sz.n. (é.n.). A Nap és Hold története (Bari Károly gyűjtése). Háromszék független napilap.
<https://www.3szek.ro/load/cikk/80472/a-nap-es-a-hold-tortenete-cigany-nepmesek>
(2024.05.30.)

4. melléklet – Érzékenyítő témahét a sokszínűségről – könyvlista

Bosnyák Viktória: A szomorú kacagány

Böszörményi Gyula: Emberke színe

Csukás István: Pom-Pom meséi

Csukás István: Süsü, a sárkány

Finy Petra: A darvak tánca (A zöld fiú mese)

Finy Petra: A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkány

Hans Christian Andersen: A rút kiskacsa

Lawrence Schimel: A fiú és a kém

Lázár Ervin: A kék meg a sárga

Lázár Ervin: A kisfiú meg az oroszlánok

Lázár Ervin: A manógyár

Lázár Ervin: A Négyszögletű Kerek Erdő

Lázár Ervin: Az aranyifjítószóló madár

Lázár Ervin: Hapci király

Marék Veronika: A csúnya kislány

Marie Murray – Hanane Kai: Beszélgessünk róla! – Kulturális sokszínűség

Max Lucado: Értékes vagy

Szegedi Katalin: Lenka

Szegedi Katalin: Palkó

Tóth Krisztina: A lány, aki nem beszélt

A csodafurulya, lett és litván népmesék

A föld szépe, albán népmesék

A pasa fia meg a világszépe, török népmesék

Bársony János: Cigány mesék

Calvino, Italo: A nap lánya, olasz népmesék Italo Calvino feldolgozásában

DeBhairduin, Oein: Miért bolyong a hold

Finnugor népmesék

Magyar népmesék

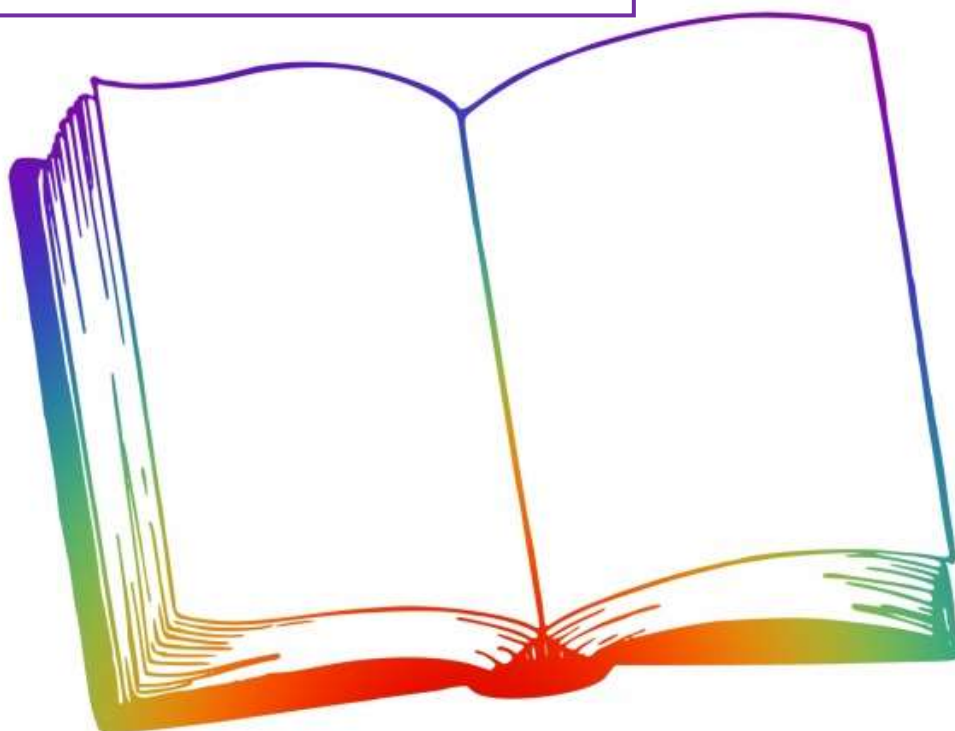
Rostás-Farkas György: Cigány népmesék

Kecskemétfilm – Cigánymesék 1-2. többszörös díjnyertes sorozat

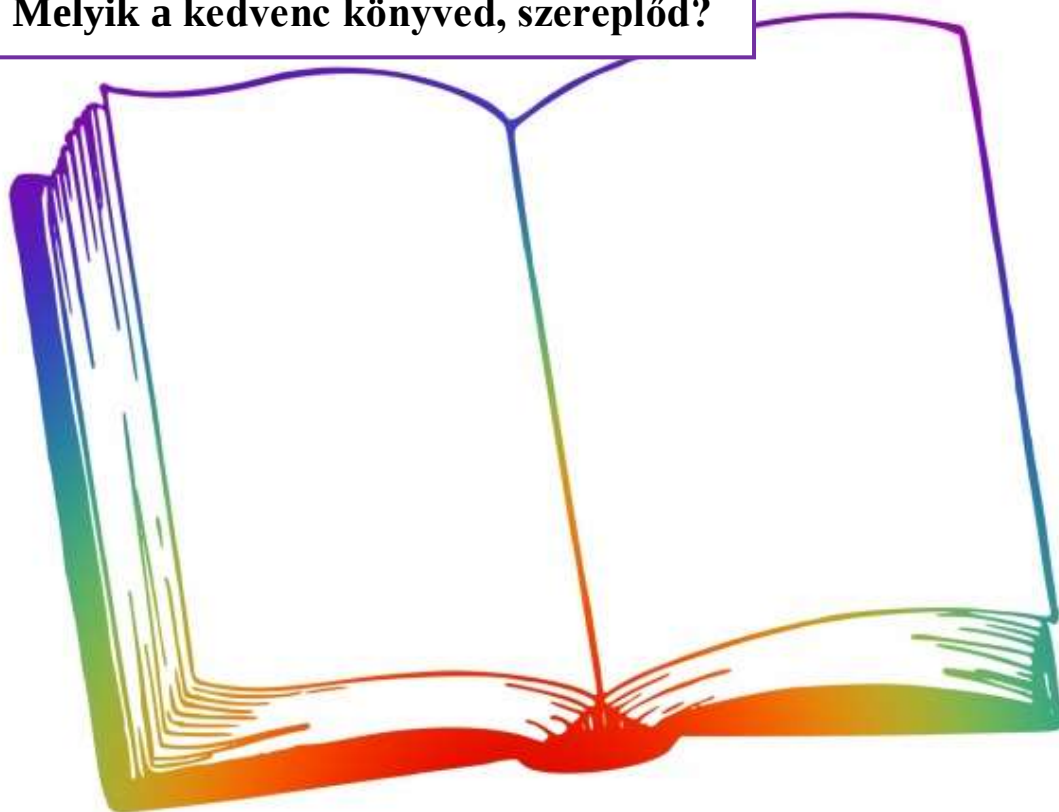
<https://www.kecskemetsfilm.hu/filmek/tv-sorozat/ciganymesek-1>

<https://www.kecskemetsfilm.hu/filmek/tv-sorozat/ciganymesek-2>

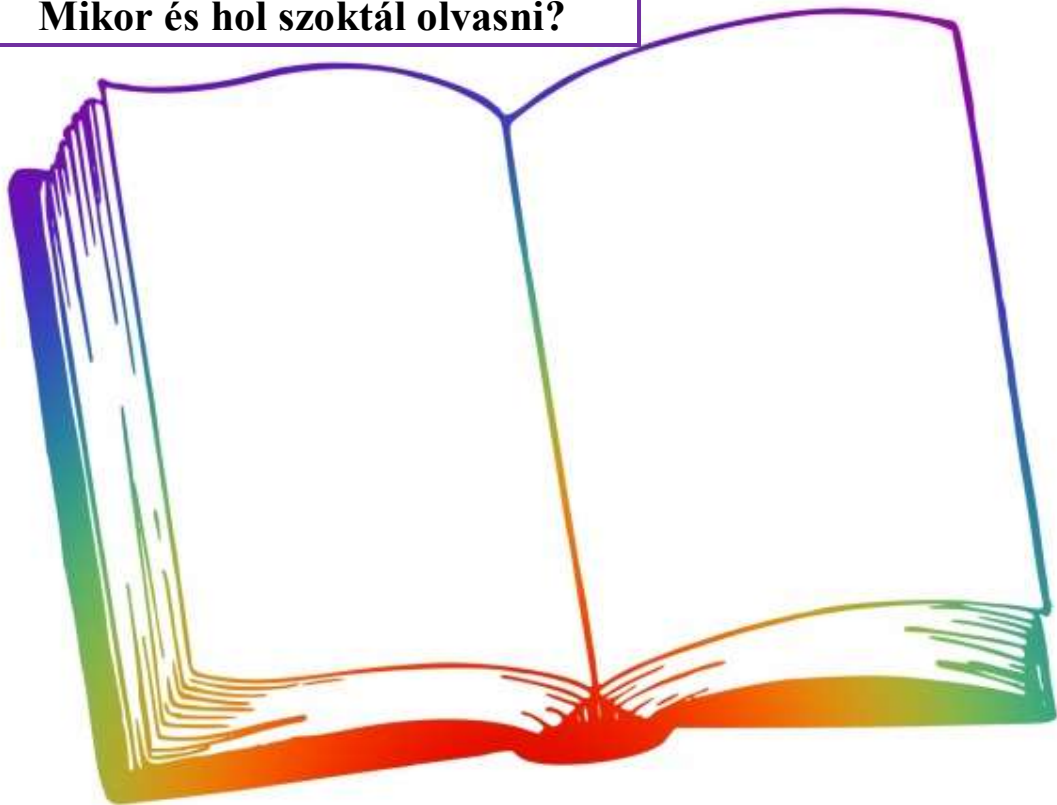
Mi jut eszedbe arról, hogy OLVASÁS?

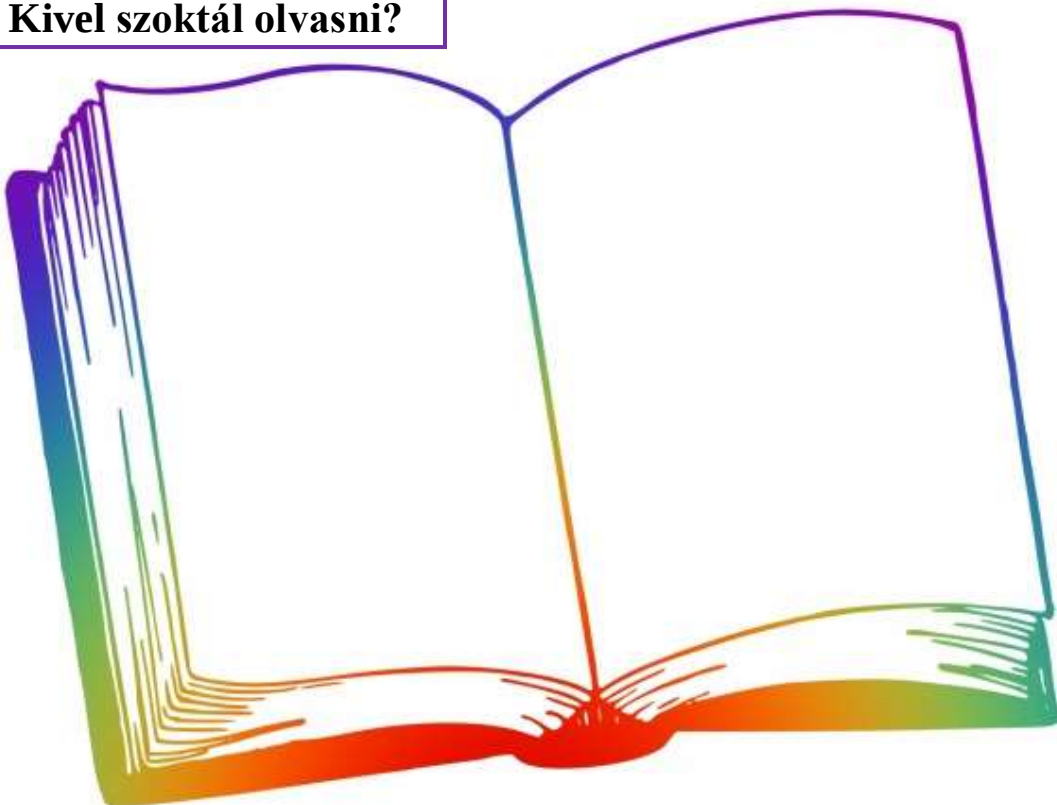
Melyik a kedvenc könyved, szereplőd?

Mikor és hol szoktál olvasni?

Kivel szoktál olvasni?

Válogatás a témahét folyamán készült képekből

6. melléklet – Válogatás a témahét folyamán készült képekből

Faliújság részlet

Témahét 1. napja – fejlesztő biblioterápiás foglalkozás

Témahét 1. napja – fejlesztő biblioterápiás foglalkozás

Témahét 2. napja – idegen eredetű szavak párosítása a képekkel

Témahét 2. napja – Ételek csoportosítása

Témahét 2. napja – Katica készítés

Témahét 3. napja – Emberke színe című mese hallgatása

Témahét 4. napja – plakát készítés

Plakát a lókupec szakmáról

Témahét 5. napja – táncoktatás

7. melléklet - Nyilatkozatok a mesterséges intelligencia alkalmazás/program
használatáról

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képkalkító, szövegalkotó) nem használtam a dolgozat készítése során.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségét vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum: 2025.01.06.....

.....
Aláírás
TÁRKOVSKY KATA.....
Név (olvashatóan)

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képkalkító, szövegalkotó) nem használtam a dolgozat készítése során.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségét vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum: 2025.01.06.....

.....
Aláírás
ÁRKÓC-VÖRÖS ILDIKÓ.....
Név (olvashatóan)